

חידושי המהרי"ר דיסקין

על מסכת יבמות

הגהות מגליון הגמרא מסכת יבמות
בכת"ק
של מרנא ורבנא רשכבה"ג
רבי יהושע ליב דיסקין זצוק"ל
אב"ד ק"ק בריסק וירושלים

עם
ביאורים ובירורים
בהבנת דבריו הק'

נלוה אליו
לבית אבותם - למשפחותם
אוצרות וגנוזות מכת"י
זקנינו וגדולי משפחתנו

חידושי המהרי"ר דיסקין

על מסכת
יבמות

הגהות מגליון הגמרא מסכת יבמות
שנעתקו אות באות מכתב יד קדשו
של רבינו הגדול רשכבה"ג
גאון הגאונים קודש הקדשים

רבי משה יהושע יהודה ליב דיסקין זצוק"ל

אב"ד בריסק דליטא
ובאחרית ימיו האיר כעשרים שנה בירושלים עיה"ק

יוצאים לאור בפעם הראשונה מגליון הגמרא שלו
בתוספת ביאורים ובידורים בהבנת דבריו הק'

נלוה אליו קונטרס לבית אבותם - למשפחותם
אוצרות וגנוזות מכת"י זקנינו וגדולי משפחתנו

יו"ל לרגל כלולות בני שיחי
בחמלת ה' עלי

אליעזר דן בלאאמו"ר הגאון רבי אריה ליב שליט"א רלב"ג

ליקוואוד תשפ"ב

לפרטים נוספים אודות הספר
ניתן לפנות למו"ל:
אליעזר דן רלב"ג
59 Chicanos Drive
Lakewood N.J. 08701
USA
732.330.6653
MachonSofrim@gmail.com

כל הזכויות שמורות © All Rights Reserved

אין להעתיק או להדפיס שום חלק מהערות הגליון ומחידושי המהרי"ל
דיסקין שנעתקו מכת"ק בין לצורך מסחרי או פרסום בספר או לשום
צורך בלי רשות מפורשת מהמו"ל. השקעה ועבודה רבה נעשתה
בהעתקת ופענוח החידושים מכת"ק בבירורם ובליבונם
(עי' שו"ת הרמ"א סי' י' איסור גזל בזה)

יוסף שלו' אלישיב

ירושלים

בס"ד, אייר התשע"א

מודעת זאת מקדמת דנא רום תוקפו וגבורתו של הגאון
המפורסם רשכבה"ג מהרי"ל דיסקין זצוק"ל אשר האיר לארץ
ולדרים עליה, ואף גדולי עולם חרדו לקולו. ולכן הדפסת הגהות
שרשם על גליון הש"ס אינה זקוקה להסכמה ולא באתי אלא
לברך את המתעסקים בקדשים ה"ה הרה"ג אליעזר דן רלבג
שליט"א שזכות פעולתו להוצאת תורתו של הגה"ק תעמוד לו.

בברכת התורה

מכתב שקיבלנו עבור החידושים מגליון הש"ס שעומד לצאת לאור עולם
אשר מקצתם מופיעים בכרך זה עמ"ס יבמות

דברים אחדים

ישמחו הלומדים וירננו השוקדים בהעלותינו לראשונה על מכבש הדפוס הערות מסכת יבמות מאת מרנא ורבנא של כל בני הגולה אותו גאון הגאונים קודש הקדשים רבינו המהרי"ל דיסקין זצוק"ל. חידושים אלו פוענחו ונתקו בחרדת קודש מעצם כתב יד קדשו של רבינו, מה שרשם על גליון הגמרות ש"ס דפוס סלאוויטא, שבהם למד ורשם הערותיו וציוניו על הגליון בבקיאות עצומה ובעומק הפשט, החל בק"ק שקלאב בשנת תרל"ב ואח"כ בבריסק, ואף העבירם אתו לירושלים עיה"ק. גמרות אלו שבהם קבע רבינו את לימודו כל השנים, היו טמונים וספונים ואף שמורים רבות בשנים מאז פטירת רבינו בשנת תרנ"ח, וברוך שמסר תורתו לשומרים, שבמשך כשלושה יובלות השתמרו כל ההגהות במילואם. ודבר פלא ראינו שאפילו חורי התולעים שהצטברו במשך השנים לא נגעו בכתב יד קדשו, ובמקומות מסויימים נמצאים ממש מסביב לכתב היד ואינם נוגעים בו, בבחינת 'לא שלטה בו רימה'.

ברוך שזכינו משך השנים להתעסק בקדשים עד כמה שידינו מגעת, בבירור וליבון מקחו של צדיק קדוש זה, אשר בהם טמונים עומק וסתרי הבנת הסוגיות כפי דרכו של רבינו, ולהביאם לאור עולם לתאוות לב כל מבקשי השם, אוהבי כל הגה וטיפת דיו קודש שיצא מרבינו. וכפי שפעם השיב הגרי"ח זוננפלד זצ"ל בספר שלמת חיים (ח"ב סי' קטו) בענין דיוק מלשונו של המהרי"ל דיסקין "מדברי רבינו זללה"ה כל מה שיכול לדייק הוא הלכתא". וכן דרכו של רבינו בהערות וציונים אלו בגליון הגמרות לקצר מאוד, וכפי שידוע גם בכל כתביו, שהיה אמן המקצר. וחידושי רבינו זצ"ל הם כפטיש יפוצץ סלע, כל כמה שממשמשים בהם יותר, מוצאים בה יותר עומק לפנים מעומק. וכן דרכו בציונים אלו, ע"פ רוב רשם רבינו רק המילים "עין בסוגיא זו וזו במסכת פלונית". אמנם בציונים אלו טמונים מרגליות עמוקות בבקיאות וחריפות עצומה, ואחר העיון בעומק שתי הסוגיות אפשר אולי להבין התחלת כוונתו. לפעמים הציון הוא הערה חזקה על הסוגיא, ולפעמים הוא ישוב למה שיש להעיר על הסוגיא בלי שהביא רבינו מה שיש להעיר, ולפעמים הציון בא ליישב קושיית המפרשים, בלי שהביא רבינו קושיתם. וכמובן אין בידינו לרדת כלל אף לתחילת דעתו וכ"ש לסוף דעתו. רק השתדלנו כמיטב יכולתנו לציין הסוגיא שהאיר. לפעמים השארנו הדברים כמו שהיא בלי ביאור וביורור, ולפעמים ניסינו לברר ולבאר מה שנראה לדעתנו הקלושה עומק כוונתו ברמיזתו המקוצרת. מובן מאילוי שכל מה שכתבנו היא רק בדרך אפשר, ומרוחקים אנו כמזרח למערב להכרת אף קרסולי רגליו של רבינו, והעבודה והעמל כאן היא בבחינת תן לחכם ויחכם עוד להגדיל תורה ולהאדירה.

חשיבות מיוחדת להערות אלו מצאנו גם בין כתבי בנו של רבינו הגאון רבי יצחק ירוחם דיסקין זצוק"ל. כשהגיע לארה"ק בשנת תרס"ט התחיל בעבודת פיענוח והעתקת הערות אלו מעל הגליון, עצם דבר זה מראה על חשיבות חידושים אלו בעיני בנו, ועל רצונו העז שישתמרו ההגהות. בידינו גם העתקתו של הגאון רבי יצחק ירוחם זצ"ל על ארבע מסכתות הראשונות מהש"ס (ברכות, פאה, שביעית, ועירובין). בהעתקתו נוכחנו לראות איך שדקדק להעתיק כל הגה"ה של רבינו ואף תיקון ציורי רש"י בריש עירובין. כמו כן ידוע שפעם ראה הגרי"ד סאלאוויצק זצ"ל בן מרן הגרי"ז זצ"ל הערה אחת מגליון גמרות אלו (זה היה בגליון

דברים אחדים

מסכת בכורות דף יב:), ומשך כמה ימים התעסק בהערה אחת של רבינו בשיעורו המפורסם בירושלים עיה"ק.

מלבד הערות אלו מגליון מסכת יבמות, גם ליקטנו כמה הערות רבינו משאר מסכתות הש"ס שקשורים למסכת יבמות, והצגנו אותם על הדף בציון בסוף מאיפה היא לקוחה. וכן להשלמת הענין השתדלנו להעתיק כמה חידו"ת קצרים מתוך שו"ת מהרי"ל דיסקין ותורת האהל השייכים למסכת יבמות, וגם אותם הצגנו במקומם על הדף וציון מאיפה היא לקוחה. ועל אף שאין המלאכה מושלמת באלו כראוי, ובפרט שלא העתקנו המערכות הגדולות ותקנות עגונות שכתבם רבינו בתשובותיו השייכים לסוף מסכת יבמות (פסקים סימן לז-לח ועוד), שבהם נראית ומודעת בכל הארץ רוב חילו ועוצם גבורתו של רבינו המהרי"ל דיסקין זצוק"ל במלחמתה של תורה (אם כי העתקנו תשובה אחת בסוף המסכת מכתבי אא"ז הגאון רבי אליעזר דן רלב"ג זצ"ל מה ששמע מפה קדשו של רבינו השייכת לתקנות עגונות שבסוף המסכת), אבל מה שהצגנו משאר כתבי רבינו הם יותר על דרך ציוניו המקוצרים שבגליון המסכת ובעז"ה תועלתם גדולה לחובבי תורת רבינו זצוק"ל.

זכינו שהגאון הגדול רבי שאול אלתר שליט"א, ראש ישיבת גור בירושלים עיה"ק, לקח מזמנו היקר ועבר על עבודתנו בבירור הערות רבינו שבגליון, ואף רשם כמה וכמה הערות מאירות עינים המופיעים בשולי העמוד מתחת להערותינו על שמו. וכן זכינו שהגאון רבי שלמה אריאלי שליט"א מעיה"ק ירושלים, המו"ל של ספרי הגרע"א עבר על עבודתנו והעיר הערותיו המחכימות שגם מופיעים שם בשולי העמוד. כמו כן עלי להודות לידידי הרבנים הגאונים הרב ר' יצחק אלתר שליט"א מליקוואד, הרב ר' גרשון אילוביץ שליט"א מבני ברק, והרב ר' אליהו סנדומירסקי שליט"א מירושלים. שגם שמו עינם הבדולח ועברו על החיבור וכמה מדבריהם הבאתי בפנים הספר בגליון ההערות על שמם, תשוח"ח להם.

הנני להודות מקרב ליבי להורי היקרים שליט"א, אאמו"ר שליט"א כבר משחר ילדותי הדריכני בדרך אבותנו, וכל מה שקשור בהוצאת מרגניתא טבא זו תמיד עומד לימיני בעצה ותושיה, יתן ה' שיזכה ביחד עם אמי מורתי שתחי' עוד רבות בשנים להיות לנו למורה דרך לראות ולרוות נחת וברכה מכל יוצ"ח.

וכן עלי להודות לאחי יקירי איש המעש והחסד הר"ר גבריאל רלב"ג שיחי' שלקח על עצמו הוצאת הספר לאור עולם, זכות רבינו הקדוש זצוק"ל יעמוד לו בזה ובבא לראות ולרוות נחת דקדושה מכל יוצ"ח היקרים ולהצלחה מרובה בכל מעשה ידיו.

* * *

הננו מוציאים לאור הערות הגליון מכרך מסכת יבמות לקראת השמחה אשר במעוננו, כלולות בנו החתן המופלא והמופלג בתורתו וביראתו, כליל המעלות והמידות, עדיו לגאון ולתפארת בכרם בית ישראל, מבני עליה שהם מועטים, בני בכורי החתן **אהרן יהודה** שיחי' עב"ג הכלה המהוללה **יהודית** שתחי' בת מחותננו הדגול מרבבה, **הרב ר' יחזקאל הלוי לאנדא שליט"א** (בן מו"ר הגאון רבי יעקב שליט"א), שהוא עצמו בר אוריין ות"ח שתורתו אומנתו, העושה תורתו קבע ומלאכתו עראי. יכלה הזמן ולא יכלו פרטיהן לטובה אודות משפחת

דברים אחדים

מחותננו, המפורסמת במעשיהם הטובים, בהרבצת תורה ובהחזקת התורה ובעשיית חסד בהצנע לכת.

בסוף החיבור צרפנו אל הקודש לכבוד החתונה, קונטרס **לבית אבותם - למשפחותם** שליקטנו מתוך כמה וכמה כת"י זקנינו וגדולי משפחתנו שתחת ידינו, בבירור וליבון דבריהם הק', (ביניהם מרבי ליבליה שפירא, רבי בנימין דיסקין, רבי יהוסף שווארץ, רבי מאיר אריק ומשאר זקנינו גאוני הדורות זצ"ל, וגם מזקני המחותן הדגול כת"י חדש מבעל הנודע ביהודה, וחידו"ת מרבי שמשון רפאל הירש, ושיעור חדש מרבי ברוך בער לייבאוויטץ כאשר יראה כל זה בפנים המעיין הנבון). יהא רעווא מן שמיא שהוצאתם לאור של חידושי תורה אלו, זכותם והפצת תורתם יעמדו להם לעד, וזכרם לא יסוף מזרעם. ויתן ה' שיעלה הזיווג יפה יפה, זיווג של קיימא בבנין עדי עד, ושיזכו לבנות בית נאמן בישראל לה' ולתורתו **שיזכות אבותם מסייעם בעז"ה**, לתפארת כל המשפחות ולתפארת כל ישראל.

וכצאתי אפרוש כפי אל ה' שזכות רבינו המהריל"ד יעמוד לנו ולזרענו שלא ימוש התורה מפינו ומפי זרעינו עד עולם, ועל ידי לימוד ועמל בתורת רבינו יהיו שפתותיו דובבות בקבר, כמאמרם ביבמות צ"ו. וזכות רבינו בגנזי מרומים יעמוד לכל ההוגים בתורתו ושלא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו וזרע זרענו מעתה ועד עולם אכ"ר.

החותם בגילה וברעדה

אליעזר דן בלאאמו"ר הגאון רבי אריה ליב שליט"א רלב"ג

תוכן הענינים

הגהות רבינו המהרי"ל דיסקין מכת"ק מגליון מסכת יבמות א
תשובה מפ"ק של המהרי"ל דיסקין השייכא לסוף יבמות עג
תיקוני רבינו שכבר תוקנו בדפוס ווילנא שלפינינו פא

קונטרס לבית אבותם למשפחותם

לבית אבותם

תוכן מפורט להחידו"ת שבמדור זה מופיע להלן עמוד פז*

רבי אריה ליב שפירא זצ"ל - אב"ד ק"ק קאוונא צא
רבי בנימין דיסקין זצ"ל - אב"ד ק"ק הוראדנא קג
רבי יהוסף שווארץ זצ"ל - בעמח"ס תבואת הארץ קכג
רבי אליעזר דן רלב"ג זצ"ל - ראש ישיבת עץ חיים קנא
רבי חיים יעקב שפירא זצ"ל - ראב"ד ירושלים קנט
רבי מאיר אריק זצ"ל - אבדק"ק מארנא קע
רבי אריה ליב רלב"ג זצ"ל - אב"ד קוני איילאנד קעה
רבי אהרן יהודה אראק זצ"ל - ראב"ד יאזלאוויץ-ווינא-נא יארק קפא
רבי חיים יהוסף רלב"ג זצ"ל - מראשי אגודת הרבנים דארה"ב קצה
הרב אברהם טענענבוים שליט"א קצח
הרב אריה רלב"ג שליט"א קצט
הרב אליעזר דן רלב"ג שליט"א רה
החתן אהרן יהודה רלב"ג ג"י רו

למשפחותם

תוכן מפורט להחידו"ת שבמדור זה מופיע להלן עמוד רכ*

רבי יחזקאל לאנדא זצ"ל - אב"ד פראג בעל נודע ביהודה רכא
רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל - אבדק"ק פרנקפורט רכו
רבי ברוך בער לייבאוויץ זצ"ל - ראש ישיבת קמניץ - בעל ברכת שמואל רכט
הרב יוסף ישראל גרוסמן ז"ל רלו
הרב שמחה יעקב הלוי לאנדא שליט"א רלט
הרב יחזקאל הלוי לאנדא שליט"א רמב

תוכן הענינים

רבי אריה ליב שפירא זצ"ל - אב"ד ק"ק קאוונא

כתובות עה: צא
בענין כתב הרשאה בגט, אשר נמצא בו טעות צב
בדין מורד על אשתו, ורוצה ליפטר ממוזנותיה בהשלשת כתובתה. צג

רבי בנימין דיסקין זצ"ל - אב"ד ק"ק הוראדנא

יבמות דף ב. קג
יבמות דף ה. קד
במינוי דחשוד אממונא חשוד אשבעתא קו
מענת מינוי. קח
בדין זמן גרמא קי
חידושי רבינו המהרי"ל דיסקין זצ"ל ובני משפחתו
מתוך ספר מטעמי יצחק כת"י קיג

רבי יהוסף שווארץ זצ"ל - בעמח"ס תבואת הארץ

הערות למסכת נדרים ולריש מסכת נזיר. קכג
הערות ברמב"ם הל' נזירות. קלח
בענין נזיר שנממא ביום שנדר האם סותר נזירותו. קמב
בדברי הרמב"ם בלאו דלא תתעמר בגוף יִשְׁן קמה
דברי התעוררות בעקבות רעש האדמה בערי הקודש בגליל העליון. קמח

רבי אליעזר דן רלב"ג זצ"ל - ראש ישיבת עין חיים

מכתב בענין אשו משום חיציו. קנא

רבי חיים יעקב שפירא זצ"ל - ראב"ד ירושלים

הנהותיו מגליון שולחן ערוך אורח חיים קנט
שו"ת רדב"ז. קסג
שו"ת נודע ביהודה. קסד
פרי מגדים. קסז
ספר מחנה חיים (לרבי חיים סופר זצ"ל). קסח
ספר כרם שלמה על יורה דעה. קסט

רבי מאיר אריק זצ"ל - אבדק"ק מארנא

בדברי הרמב"ן דקרא ד'ובקוצרכם' קאי על קצירת העומר. קעא

שכה או הזיד ולא הניח עירובי תבשילין, ואונס בתפילה קעב
הערה בענין יום טבוח קעג

רבי אריה לייב רלב"ג זצ"ל - אב"ד קוני איילאנד

בדין מתנה ע"מ שכתוב בתורה קעה
מתוך מכתב חידו"ת להרב זאב פראנק זצ"ל (ב"מנח.). קעה

רבי אהרן יהודה אראק זצ"ל - ראב"ד יאזלאוויץ-ווינא-נוא יארק

בדין זריזין מקדימין למצות קפא
תחילת דין וגמר דין בלילה קפד
בדין גביית בעל חוב קפו
בענין נגנב ושוב הוחזר לבית שומר קפח
בדין מערבין במידי דחזי קצ
בענין מתה מחמת מלאכה ובשעת מלאכה קצב

רבי חיים יהוסף רלב"ג זצ"ל - מראשי אגודת הרבנים דארה"ב

בדין יבמה שנפלה לפני מומר קצה

הרב אברהם טענענבוים שליט"א

בפסול פיגול קצח

הרב אריה רלב"ג שליט"א

בענין נכרית מעוברת שנתגיירה קצט

הרב אליעזר דן רלב"ג שליט"א

בענין ברכת חתנים רה

החתן אהרן יהודה רלב"ג נ"י

בענין קידוש כלי ליפסל ביוצא רז
בענין חליפין רי
בענין מצות כורך רטו

תוכן הענינים

רבי יחזקאל לאנדא זצ"ל - אב"ד פראג בעל נודע ביהודה

חידושי מס' חולין רכא

חידושי מס' פסחים רכב

רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל - אבדק"ק פרנקפורט

במהות הנישואין רכו

רבי ברוך בער לייבאוויץ זצ"ל - בעל ברכת שמואל

אלמנה לב"ג - שיעור כג רכט

משתמרת לביאה פסולה - שיעור כד רלב

הרב יוסף ישראל גרוסמן ז"ל

קדושת כהונה גדולה רלו

הרב שמחה יעקב הלוי לאנדא שליט"א

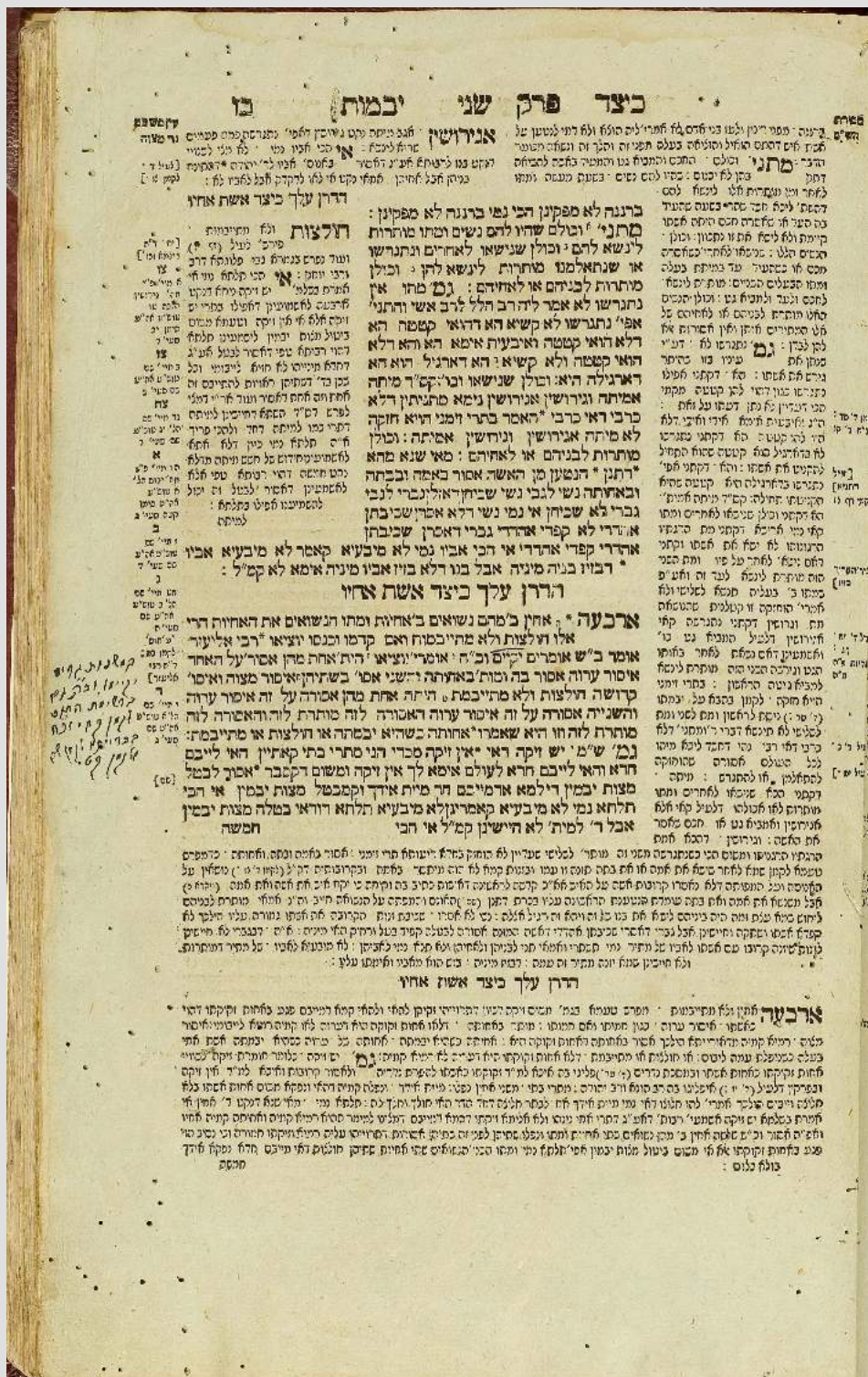
בענין פורים קטן רלט

הרב יחזקאל הלוי לאנדא שליט"א

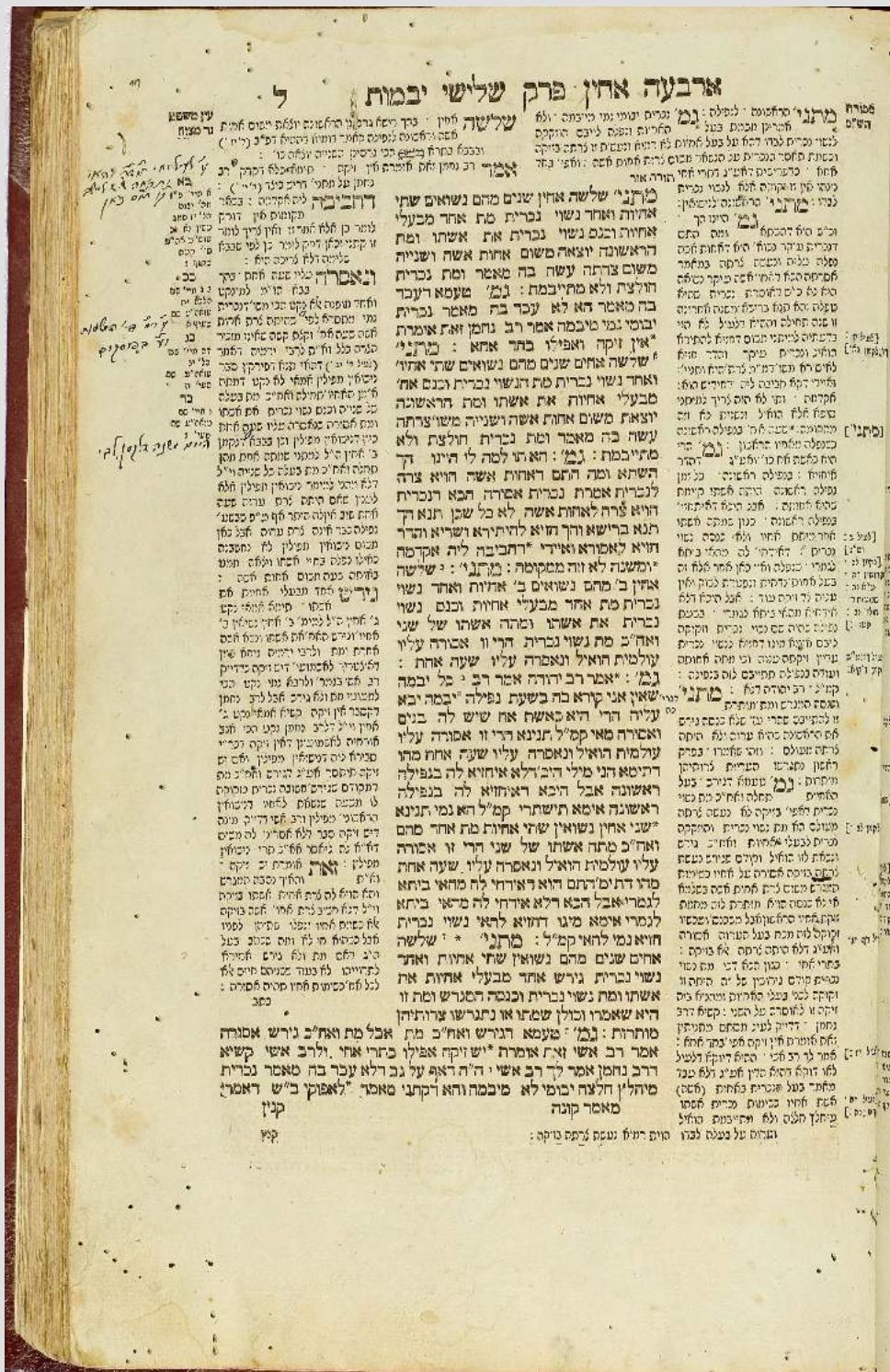
בסוגיא דד' צומות רמב

יבמות
תלמוד בבלי

שער גמרא מסכת יבמות של המהרי"ל דיסקין זצ"ל

כתב יד המהרי"ל דיסקין זצ"ל - להלן דף כו.

כתב יד המהריי"ל דיסקין וצ"ל - להלן דף ל.

620
627
628

אין משתכן (מחס) - קימה לרי' דאחרי' לא קרני נמי וזין סמיני
 לת' הארבעים דקדקני בסוף וזי מחס דתקן בסוף לא תש
 נקוט סא קרני וזין משתכן למקום וזע"ב קרני בסוף **ואם**
 הולות וזי מחס דקדקני דלא מלכות וזי מחס דקדקני **אם**

[illegible]

ת"י ע"ב
ס' סחנות
ש"ס ע

20
m
6

3
3 'שחח'ח'
3 : ל שחח

סר"ה ז'
שאל

ה
ב
ב

10
11
12

01
02
03

57
58
59

23

10

כ
ב
ת

מ
ק
פ

66

7

11

3
2
1

5
2
1

ה'תש"ח
ב' כסלו

במלכות
[וישמוע]
[ועל הימים]
[ועל המלכות]

[illegible]

ה'תש"ח
ה'תש"ח
ה'תש"ח

חולין ה' :
[ה' לה' חולין]
[ה' לה' חולין]

177

2

כ

בתב יד המהרי"ל דיסקין זצ"ל – להלן דף צט:

העדות והגהות רבינו המהרי"ל דיסקין וצוק"ל (מכתי"ק)

מגליון גמרא מסכת יבמות (דפוס סלאוויטא)

דף ב.

תוד"ה אשת אחיו מאמו צא"ד ולא יתכן פירוש זה לרש"י שאומר דכל כרת הוא זרעו
נכרת דהיינו דאיכא צין כרת למיתה צידי שמים אלא לריצ"א שאומר דאין נכרת
הוא זרעו אלא בעריות דכתב זהו ערירי*

נ.ב. ע' כריתות פ"ק בתוס' ישנים^א

תוד"ה ואחות אשתו צא"ד וגזי קטן לקמן צפרק צ"ש (קיא:) דקאמר רבה צלאו ה"נ
לא מלית אמרת

נ.ב. רבא^ב

א. תוס' ישנים כריתות דף ז ע"א ד"ה דחנקתיה אומצא "מכאן דקדק ריב"א דכרת אין זרעו נכרתים
דהא הכא זרעו לא נחנקו ואתא יוה"כ ומכפר עליהו ואכתי לא משכחת לה כרת בבניו ואמר רבי כיון
דבעוד הבשר בין שיניו חרה בו אף ה' ונפרע ממנו קודם שמצא שהות למצוא כפרה לא נמחל העון
ונכרתין גם זרעו דליכא למימר להם נמחל שהרי הם לא חטאו".

וכוונת רבינו בציונו הוא, דהתוס' אצלינו הביאו דעת הריב"א דרק בעריות דכתיב ערירי הוא זרעו
נכרת אבל בשאר חייבי כריתות אינו כן, [ומ"מ שאני מיתה בידי שמים מכרת לענין שנים]. ולזה ציין
רבינו לתוס' ישנים הנ"ל בכריתות ששם הוא מקור דברי הריב"א ואף הביא ראיה לשיטתו. וע"ע בערול"נ
כאן ביבמות מש"כ בדעת התוס' ישנים הנ"ל ומש"כ עוד בדעת רש"י והריב"א¹.

ב. בדפוס ווילנא שלפנינו גם הוגה כנ"ל בגליון "לפנינו הגירסא רבא". וכן הגיה הרש"ש (שלא הודפס
בדפוס סלאוויטא שהשתמש בו רבינו).

וכוונת רבינו דבפרק יש מותרות בעל המימרא הוא רבא, ובפרק ב"ש אזיל רבא לטעמי' דגם שם הוא
מטעם דרכי נועם וכשיטתי'.

1. ועוד נראה בכוונת רבינו להביא מהתו"י גדר הדין דכרת לפי' הריב"א, דהכל הוא בכלל עונש האב,
ומשו"ה אם נפרע ממנו קודם שמצא שהות לכפרה הרי לא נמחל לו העון וממילא גם הבנים נכרתים,
דל"ש כפרה לבנים אם אין כפרה לאב. (הערות הגר"ש אריאלי שליט"א)

דף ז.

תוד"ה לפי שינא אשם מנורע לידון בדבר החדש זא"ד מה שחטאת מנורע טעונה נסכים ושאר חטאות אין טעונות לא חשיז דבר חדש * ואין קרוי דבר חדש אלא כשסותר כללו

נ.ב. עתוס' שיל"הי שבועות^ג

דף ז ע"א גמ' דבר שהיה בכלל וינא מן הכלל וכו' כינא והנפש אשר תאכל זשז מונח השלמים וכו' ינאו קדשי בדק הבית

ובמנחות דף נה: תוד"ה כלל ופרט המרוחקין כתבו זא"ד * ואין להקפיד אהא דדרשינן הכא דבר שהיה בכלל וינא מן הכלל ללמד לאיתויי לשה ועריכה וקיטוף וכן בפרק כלל גדול (שבת דף ע.) גבי הצערה לחלק, וזפ"ק דינמות (דף ז.) דקאמר מדבר שהיה בכלל וינא מן הכלל כינא והנפש אשר תאכל זשז מונח השלמים וממעט קדשי בדק הבית

נ.ב. ע' שבועות ז. בתוס'^ד

(כת"י רבינו מגליון כרך מנחות דף נה:)

ג. תוספות שבועות דף מט ע"ב ד"ה וחייבין משום שבועת ביטוי כתבו "תימה דנימא דינא לידון בדבר החדש ואין לך בו אלא חידושו כדאמרין בפרק שלישי גבי שבועת העדות (לעיל דף כה:) ונראה לי דלא דמי דהתם ינא להקל הילכך הוי חידוש אבל הינא דינא להחמיר לפי שכופר ממון אין זה חידוש". ולכאורה כוונת רבינו לבאר את התוס' בשבועות ע"פ תוס' דידן, דלכן דוקא להקל חשיב ינא לידון בדבר החדש, לפי שסותר כללו.

וידידי הרה"ג ר' יצחק אלתר שליט"א העירני דאפשר לבאר להיפך דכוונת רבינו לציין תוס' בשבועות כדי לבאר תוס' דידן, דמ"ט דדוקא דבר הסותר כללו חשיב ינא לידון בדבר החדש, משום דאל"כ לא חשיב "חידוש", וע"ד מש"כ תוס' בשבועות אמאי כשיוצא להקל לא חשיב ינא לידון בדבר החדש מהאי טעמא.

ד. שבועות דף ז ע"א תוד"ה אחת לכלל כתבו "ומה שפי' דמידת כלל ופרט במרוחקין אינה כמדת כלל ופרט כלל אין נראה וכו' וא"ת כיון דמדת כלל ופרט המרוחקין זה מזה שוה למדת כלל ופרט וכלל א"כ לא הוה לן למעוטי קדשי בדק הבית לבד אלא ה"ל למימר מה שלמים מיוחדין שיש להן מתירין כדדריש ר' שמעון לקמן גבי פיגול ונצריך כרת שלישי לדברים שאין להם מתירין. לא איצטריך, דבפ"ב ש (זבחים דף מד.) מרבי להו מאשר הם מקדישים, ולספרים דגרסי התם דמרבו להו מואל הקדשים, לא יתכן דהאי קרא גופיה מוקמינן ליה הכא לכלל".

והרה"ג ר' גרשון אילוביץ שליט"א העירני דלכאור' כוונת רבינו לציין דמדברי התוס' בשבועות נתבאר למה אין להקפיד בהא דבקרא דהנפש אשר תאכל מבשר זבח השלמים, אמרינן דבא למעט בדק הבית ולא לרבות.

דף ז: "וראה קרי זו ביום וטבל" וצמוס' שם

ובזבחים דף לב. צמוד"ה וצמוס' כחצו צא"ד לא החמירו עליו לזאת כמו שמפרש
ר"ת * משום דקשיא ליה דהתם אסר ליה לטבול יום ליכנס בעזרת נשים
משום דסמוך למחנה שכינה

נב. ע' יבמות ז: בתוס'ה

(כת"י רבינו מגליון כרך זבחים דף לב.)

דף ט.

גמ' מדמקרי ליה רצי יהושע * לצריה תורה אחת יהיה לכם לעושה צגגה

נב. בהוריות גרסינן "בן לוי" וכך הוא הגירסא בשבת¹

תוד"ה מה עכו"ס דצר שחייצים על זדונה כרת צקוה"ד דפורק עול ומפיר צרית
ומגלה פנים אית צהו כרת ולא חשיב להו צהדי ששה ושלשים כריתות משום
ללא אשכחן צהו לאו- וצמקורת הש"ס "וע"ע תוס' יומא פו. *

נב. וע' זבחים קו. בתו"ז

ה. יבמות דף ז ע"ב תוד"ה וראה קרי בו ביום וטבל כתבו "וא"ת בפ' היה נוטל (סוטה דף כ: ושם)
דקתני גבי סוטה והם אומרים הוציאוה הוציאוה שלא תטמא העזרה ופריך מהא דאפילו מת עצמו שרי,
ומאי קושיא והא מדרבנן אסור, ותיירץ ר"ת שלא גזרו אלא שלא יכנס, אבל אם הוא כבר שם לא גזרו
עליו שיצא כיון דמדאורייתא שרי ליכנס שם, ודקדק מהא דאמרינן בפרק הנשרפים (סנהדרין דף פא:)
כהן ששימש בטומאה אחיו הכהנים מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציעין מוחו בגיזרין, משמע דאין
מוציאין אלא מחוץ לעזרה שהוא מחנה שכינה וממיתין אותו בעזרת נשים כיון שכבר היה שם.
ועוד שם בתוד"ה שחדשו בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה לוייה כתבו "וא"ת מנא ליה
שחדשו מטבול יום דלמא חדשו מטמא מת עצמו ויש לומר דמשמע ליה שלא חדשו אלא על החצר
וחצר היינו עזרת נשים כדמוכח ביחזקאל (מד) ואילו טמא מת אסור אפי' בחיל".

ו. הוריות דף ח ע"א "מדמתני ליה ר' יהושע בן לוי לבריה".

וכן הגירסא בשבת דף סח ע"ב "לכדמקרי ליה ר' יהושע בן לוי לבריה".

ולכאורה כוונת רבינו דלא ניטעי דהכא ר' יהושע סתמא [דהיינו ר' יהושע בן חנני] (כדכ' בס' הדורות,
וכדאיתא ברש"י נזיר כו:), או ר' יהושע בן קרחה.

ז. בתוס' יומא דף פו ע"א ד"ה חוץ מפורק עול כתבו "והקשה הרב רבי יעקב מאורלייני"ש זצ"ל אמאי
לא חשיב להו בהדי ל"ו כריתות וכו' ותיירץ ר"י דרבנן דפליגי אדרבי לא דרשי קרא הכי וכו' ולדידיה

תוד"ה אין זונה אלא גיורת ומשומרת צא"ד ואיכא למ"ד משום נש"כ

נ.ב. נישג"א^{צח}

דף סב.

תוד"ה וקציע להם זמן צא"ד אלא דמשום * ספק פליטה הוזקקו לפרוש שלשה ימים

נ.ב. ע' נדה מב: צ"ט

תוד"ה דכתיב אמור להם צא"ד אלא ודאי כששמע מפי הגבורה אל תגשו נשא ק"י בעצמו וגלה לה דעתו * ועשה לה אהל בפני עצמו או נתן לה גט

נ.ב. ע' ע"ז כד: בתוס'^ק

ורבינו כיוון בזה לדברי הרבינו ניסים גאון (שלא נדפסו בגליון הגמ' דפוס סלאוויטא שהשתמש בו רבינו) שכתב במסכת שבת דף סד ע"א וז"ל "אמרו לו לא נפקד ממנו איש – במסכת יבמות בפרק הבא על יבמתו אמרו ור' שמעון לא נפקד ממנו איש לעבירה ולדבר זה נתכוונו בהם בתשובה זו".
צח. לפנינו בדפוס ווילנא נש"ג ורבינו הוסיף נשג"א היינו אשת איש (עי' ע"ז דף לו ע"ב).
צט. אין ברור כוונת רבינו בזה, ואולי כוונתו לגמ' נדה דף מא ע"ב "אמר רבא משמשת כל ג' ימים אסורה לאכול בתרומה שאי אפשר לה שלא תפלוט".
וכוונת להעיר דמגמ' זו דאמרינן דאי אפשר שלא תפלוט משמע דלא כתוס' בסוגיין שכתבו שספק הוא ולא ודאי¹⁰.

ק. תוס' ע"ז דף כד ע"ב ד"ה יתרו לאחר מתן תורה הוה כתבו "וא"ת א"כ צפורה אשת משה לא באה אלא לאחר מתן תורה ותיקשי על הא דאמרינן בפ' הבא על יבמתו (יבמות סב.) ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה על ידו וקחשיב פירש מן האשה, ומאי קאמר, הא לא היתה צפורה עמו וי"ל שהקב"ה הסכים על ידו על שנתן לב לפרוש מן האשה".
הרי מצינו בתוס' ע"ז שלא גרשה בפועל רק נתן על לבו לעשות כן ולזה הסכים הקב"ה על ידו, ולכאורה כוונת רבינו להעיר בזה דבתוס' יבמות דכתב דגלה "לה" דעתו ועשה "לה" אוהל בפני עצמו, או נתן "לה" גט – משמע דהיתה שם בפועל כבר מעתה.

10. אם כיוון רבינו לזה עדיף לתקן לדף מב. (וגם התיקון יותר קטן רק ע"א במקום ע"ב) כי שם מסקנת הסוגיא דלרבא ג"כ משכחת שאפשר שלא תפלוט, ע"ש שכן מוכח מקראי, ושפיר הוי ספק ולא ודאי. (הערת הגר"ש אלתר שליט"א.)

דף סב:

תוד"ה סמוך לפרקן צא"ד אע"ג דקטן לא תקינו ליה רבנן נישואין וכו' מ"מ להכי
תקינו ליה נישואין דלא הויא צעילתו צעילת זנות - וצמקורת הש"ס "וע' היטב
תוס' לקמן נז: * וכו' "

נב. וע' לקמן קיג. בתוס' קא

רש"י ד"ה נשעה שיואל לדרך צא"ד משום שמתאווה לה צאותה שעה יותר

נב. בדפוס אחר לוקב

דף סג.

גמ' אכל גלימא לא מיתרמיא ליה טוס ולא תשפיץ שפיץ ולא תיכני

נב. שפיץ קג

קא. תוס' דף קיג ע"א ד"ה שמא יאכיל חרש בפקחת כתבו "אבל משום שמא יאכיל קטן בגדולה לא
גזרינן שלא תאכל קטנה בתרומה דמשום זמן מועט לא גזרינן וכו' ובקונטרס פי' בהניזקין דלא גזרינן
אטו קטן שישא גדולה משום דלית ליה נישואין כדאמר הכא ומילתא דלא שכיחא היא, ואין נראה דהא
משיאן סמוך לפירקן מעליותא היא".

לכאורה כוונת רבינו דמתוס' בסוגיין משמע דכל תקנתם היתה רק שלא יעבור איסורא דבעילת
זנות ותו לא, אבל מצוה לנושא ליכא. וע"ז ציין המסורת הש"ס לעיין היטב בתוס' לקמן נז:; דהתם
כתבו התוס' להדיא דלא מיבעיא דליכא איסורא דבעילת זנות, אלא דמצוה לקטן לישא נמי איכא.
והשתא ע"ז מציין רבינו לעיין בתוס' קיג. דלכאורה פליגי רש"י ותוס' בהני ב' צדדים, דרש"י דכתב
דמילתא דלא שכיח לקטן שישא- ע"כ דס"ל דאף דעבירה ליכא, עכ"פ ליכא בזה מצוה, וע"ז כתבו התוס'
התם ד"מעליותא היא" והיינו כתוס' צו: הנ"ל.

קב. וכן הוא בדפוסים שלנו.²⁴

והגר"ש אריאלי שליט"א כאן בהערת שוליים דייק מהגהת רבינו "בדפוס אחר" דיש מקום לגירסא
אחרת, וצ"ב. וידידי הרה"ג ר' יצחק אלתר שליט"א רצה ליישב דאולי יש מקום לגירסא אחרת, די"ל
דהא דהיא משתוקקת על בעלה היינו משום דאז הוא מתאוה לה יותר. וע"כ לא מחקה רבינו אלא
דהעיר דיש גורסין גירסא אחרת [ולכאורה כוונתו דהג' האחרת ניחא טפי].
קג. לפנינו בדפוס ווילנא "שפוק".

11. ולכא' גירסא זו מוכח בגמ' דמייתי הא דהאשה משתוקקת על בעלה וכו'. ויש לדייק בהגהת רבינו
שלא כתב "צריך לומר לו", וכמו שאכן הגיהו בשס"ם שלנו שנדפס "לו", ורק כתב "בדפוס אחר לו"
ומשמע שיש מקום לגירסא "לה", וצ"ע. (הערת הגר"ש אריאלי שליט"א)

דף סד.

ברא"ש (סי' י"ז) ז"ל ויש רונים לומר ז"ל ואזרחם בן *שבעים שנה זלאתו מחרן

נ.ב. שבעים וחמש^{קד}

דף סד: זגמ' רב גידל איעקר מפרקיה דרב הונא

ובגמ' זכורות דף מד: איתא א"ר יהושע בן לוי לא יהיה בך עקר * מן התלמידים

נ.ב. ע' יבמות סד:ק^ה

(כת"י רבינו מגליון כרך בכורות דף מד:)

דף סה.

תוד"ה נשאת למי שאין לו זנים תלא זלל כתובה ז"ל ואר"י דלענין ממון מודה רבי

זלל הוי חזקה עד לאיתחזק זג' זימני *כדאשכחן זשור המועד

נ.ב. ע' ב"מ קו:ק^ו

קד. בראשית (פרק יב פסוק ד) "וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט, ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן".

קה. יבמות דף סד ע"ב "דר' אבא בר זבדא איעקר מפרקיה דרב הונא רב גידל איעקר מפרקיה דרב הונא רבי חלבו איעקר מפרקיה דרב הונא רב ששת איעקר מפרקיה דרב הונא".

וכוונת רבינו לבאר דזהו מה דאמרין בבכורות "לא יהיה בך עקר מן התלמידים", לאו היינו סתם שלא יהיו עקורים, דא"כ ה"ה שלא יהיו חולים בשום מחלה, אלא כוונת רבי יהושע בן לוי היינו כהנהו אמוראים שנעקרו מחמת אריכות הזמן שהיו מעמידין עצמם כשהיו צריכים למי רגלים מחמת פרקיה דרבם.

קו. בבא מציעא דף קו ע"ב "תני חדא פעם ראשונה ושניה זורעה ושלישית אינו זורעה, ותניא אידך שלישית זורעה רביעית אינו זורעה. לא קשיא, הא כרבי הא כרבן שמעון בן גמליאל. הא כרבי, דאמר בתרי זימני הוי חזקה".

ומשמע התם בגמרא ששיטת רבי היא דבתרי זימני הוי חזקה אף לענין ממון, ודלא כדברי הר"י כאן שכ' דלענין ממון מודה רבי שאין חזקה אלא בג' זימני כמו שור המועד. ולכאורה היא תמיהה גדולה על התוס'.

אולם ע"ש בהגהות רבינו הגר"א שכתב דהרי"ף והרמב"ם לא מיייתי לסוגיא דהתם להלכה, ובהגהותיו עהרא"ש שם פי' כוונתו דהרי"ף והרמב"ם פירשו דאין כוונת הגמ' התם לכתוב דין בין מוכר ללוקח, אלא עיצה טובה בעלמא קמ"ל לא' שלא צמחה קרקעו כראוי. וע"ע בהג' אהל משה (להגאון רא"מ

שם צא"ד ומיהו תימה דהשתא לענין איסורא לא סמכינן ארוז נשים דחזיין לצנים משום דאיתרע רוצא ע"י דאיתחזק צתרי זימני ולענין ממון סמכינן אהאי רוצא אע"ג דאיתרע צתרי זימנא וצעלמא אמרינן איפכא דאזלינן צתרי רוצא לענין איסורא ולענין ממנא לא אזלינן*.

נ.ב. ע' לקמן סז: בתוס'ק

דף סה:

גמ' מנא הני מילי אמר רבי אילעא משום רבי אלעזר בן שמעון

נ.ב. נ"ל דצ"ל ב"ר וע' רי"ף ורא"שק

גמ' תסמיים דרבי יוחנן הוא דאמר אין הלכה דיתיב ר' אבהו * וקאמר משמיה דרבי יוחנן הלכה ואהדרינהו רבי אמי ורבי אסי לאפיייהו

נ.ב. בעין זה ביומא עג.קט

הורויין) מה שיישב עוד בדעת התוס', דכוונת תוס' כאן דוקא היכא דאיכא רוב נגד החזקה דכהכא, בזה בממנא לא אזלי' בתר חזקה עד ג' זימני אף לרבי, אבל היכא דאיכא חזקה גרידא שפיר אזלי' בתרא אף בתרי זימני, וע"ש. וע"ע בהגהת בן אריה כאן מה שרצה ליישב באופ"א. קז. תוס' יבמות דף סז ע"ב ד"ה אין חוששין למיעוטא כתבו בסוה"ד "ומיהו צ"ע בריש המוכר פירות (ד' צג.) דאזל רבי יוסי בתר רובא דזריעה להוציא ממון וכו' ראייה לרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב אלמא לא חייש ר' יוסי למיעוטא לענין ממנא וכל שכן לענין איסורא ויש לחלק". וכן שם בדברי התוס' לפני מש"כ "ויש לחלק" ציין רבינו בגליון "ע' לעיל סה. בתוס' ". וכוונת רבינו בזה לכאור' דלפי מה שכתבו התם דיש לחלק בין רוב סתם (דטפי אזלי' בתרא באיסורא מבממנא, דהא לשמואל לא אזלי' כלל בתר רוב להוציא ממון), מהיכא דאיכא ריעותא (דריעותא גורמת ספק וחומרא לגבי איסורא טפי), א"כ מיושבת קושיית תוס' דידן. קח. בדפוס ווילנא שלפנינו הגירסא אכן "בר' שמעון" ולא "בן שמעון" כבדפוס סלאוויטא שהיה לפני רבינו.

והרי"ף כאן גרס "אמר רבי אילעא משום ר' יהודה ברבי שמעון".

וכן ברא"ש כאן (סי' כ"א) גרס "אמר רבי אילעא משום רבי יהודה בר שמעון".

הרי דשניהם גרסו דבעל המימרא הי' ר' יהודה ולא ר' אלעזר (אלא דהרי"ף גרס שאביו הי' רבי שמעון, והרא"ש גרס דאביו הי' שמעון סתם). וכל זה הוא דלא כגירסתינו דגרסינן ר' אלעזר, ולפ"ז ודאי דצריך לגרס דהי' בן רבי שמעון.

קט. יומא דף עג ע"א "וכלן נוהגות במשוח שעבר וכו' יתיב רבי אבהו וקאמר להא שמעתא משמי' דר' יוחנן אהדרינהו רבי אמי ורב אסי לאפיייהו, איכא דאמרי רבי חייא בר אבא אמרה ואהדרינהו רבי אמי

דף סו:

תוד"ה אצל כהן ששם פרה מישראל צא"ד ואומר ר"י דאסור לעשות כן משום ריבית
כדמוכח בפרק איזהו נשך (ד' סד) - וזמסורת הש"ס "וע"ס בתוס' ד"ה
אי תקפה**

נב. וע"ש דף ע. קי

דף סז:

תוד"ה אין חוששין למיעוטא צסוה"ד אלמא לא חייש ר' יוסי למיעוט לענין ממונא
וכל שכן לענין איסורא * ויש לחלק

נב. ע' לעיל סה. בתוס' קיא

ורבי אסי לאפיייהו, מתקיף לה רב פפא בשלמא רבי אבהו משום יקרא דבי קיסר אלא לרבי חייא בר
אבא נימרו ליה מימר לא אמר רבי יוחנן הכי".

וגם שם ביומא בגליון ציין רבינו "כעין זה ביבמות סה:"

קי. במסורת הש"ס ציין לבבא מצינא דף סד ע"א תוד"ה אי תקפה ברשותך, ע"ש, וע"ז ציין רבינו לעיין
עוד בב"מ דף ע' ע"א. והכי איתא התם "גופא דעובדא היכי הוה, אמר ליה ההוא דודא דבני מר עוקבא
דהוה בי מר שמואל, תקיל ויהיב ליה תקיל ושקיל ליה (רש"י: תקיל ויהיב לה תקיל ושקיל לה - היה
משכירה לאחרים, ושקלה כשהוא מוסרה להם, וחוזר ומקבלה במשקל, אם חסר נחושתה משלמין לו
דמי חסרונה, ויהיב ליה דמי אגר), שקיל אגרא ושקיל פחתא, אי אגרא לא פחתא ואי פחתא לא אגרא.
אמר ליה כי הא אפילו בדקנני נמי שרי למיעבד דהא מקבלי עליהו חוסכא דנחשא, דכמה דמקלי נחשא
בציר דמיה".

ובתוס' שם ד"ה דקא מקבלי עליהו חוסכא דנחשא כתבו "משמע אע"ג דקא מקבל נותן עליה זולא
ויקרא הוה אסור משום דאחריות על המקבל אע"ג דאחריות לא הוה אלא משעת שביירה אלא דוקא
משום פחת דחוסכא דנחשא שרי ליקח שכר, והא דשרי לעיל (דף סט:) נמי בספינה אגרא ופגרא היינו
משום דמקבל עליה קלקול הספינה שמתקלקל העץ במים דלא משלם למשכיר אלא מה שהיא משתברת,
ומכאן קשה לפי' ריב"ן שפירש לעיל שמותר ליתן עיסקא למחצית שכר קרוב לשכר ורחוק להפסד כיון
דמקבל נותן יוקרא וזולא, דא"כ למה היה צריך כאן לקבל חוסכא דנחשא, לא יקבל אלא זולא, ועוד
דאמרינן לעיל (דף סח:) ותרי תילתי בהפסד ותילתא באגר, למה ליה למיעבד הכי, ליקבל עליה הנותן
זולא ולישתרי אפילו יהא כל אחריות על המקבל. והא דאמרינן לעיל (דף סד.) גבי חמרא אי תקפה
ברשותך ומסקינן כיון שמקבל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא, התם שאני דמכר גמור הוא".
ולפי"ז מוכח דאסור גם כשהמקבל נותן זולא, וכש"כ כשהמקבל אין נותן זולא, ובזה גדלה קושייתם
דתוס' כאן אפירש"י.

וכוונת רבינו להוסיף על מה שציין בעל מסורת הש"ס לתוס' בב"מ, דתוס' שם משמע דשפיר הקילו
כ"ז שהמקבל נותן זולא, וע"ז מציין רבינו דהתם שאני דהוי מכר גמור וכמ"ש תוס' התם דף ע' ע"א לחלק.
קיא. יבמות דף סה ע"א תוס' ד"ה נשאת למי שאין לו בנים כתבו בסוה"ד היאך התם מחמר' טפי

דף סח.

גמ' והא מדקתני סיפא * אם אינן ראויין לזא צישראל הרי אלו פוסלים

נב. לקמן סמ. קיב

במהרש"א- צד"ה רישא פסולי כהונה צא"ד ומיהו ק"ק דלא היו צריכין לכל זה אלא
דמסיפא וכו' ה"מ להקשות בפשיטות הכי דנוקמה אחזקה * דהתם ודאי
נפסול תרומה קאייירי ללא שייך פסול כהונה

נב. לק"מ דמשום חזקה דרבא כשהגיע לכ"ל שנים מסתמא הביא
שערות, משו"ה אתרעאי חזקת קטנות קיג

דף סח. גמ' רבי יוסי אומר כל שזרעו פסול פוסל כל שאין זרעו פסול אינו פוסל
ובמכות דף ז. תוד"ה צעין כאשר זמס וליכא כתבו צא"ד קשיא היכא שמעידין שהוא
מנרי שני דאינן צאין לפסול זרעו כי אם לפסלו א"כ נפסול וי"ל דמ"מ אשתו
נפסלת דפסלה צדיחתו וכתיו ועשיתם לו כאשר זמס לו ולא * לאשתו

נב. ע' קידושין עה. וי"ל קיד

(כת"י רבינו מגליון כרך מכות דף ב.)

באיסורא מממונא, ובעלמא אמרינן איפכא דאזלינן בתר רובא לענין איסורא ולענין ממנוא לא
אזלינן.

וכן שם כתב רבינו בגליון אדברי התוס' דלענין ממנוא לא אזלינן "ע' לקמן סז: בתוס' ".
וכוונת רבינו בזה לכא' דלפי מה שכתבו התוס' הכא דיש לחלק בין רוב סתם (דטפי אזלי' בתרא
באיסורא מבממונא, דהא לשמואל לא אזלי' כלל בתר רוב להוציא ממון), מהיכא דאיכא ריעותא
(דריעותא גורמת ספק וחומרא לגבי איסורא טפי), א"כ מיושבת קושיית תוס' דלעיל.

קיב. יבמות דף סט ע"א במשנה "האונס והמפתה והשוטה לא פוסלין ולא מאכילין, ואם אינן ראויין
לבא בישראל הרי אלו פוסלין".

קיג. וכע"ז כתב בהגהות קרני ראם (שלא הודפסו בש"ס סלאוויטא שהשתמש בו רבינו), יעו"ש באורך.
וע"ע בערוך לנר מש"כ בדברי המהרש"א.

קיד. קידושין דף עה ע"א "מאי איכא בין ת"ק ובין ר' יוסי א"ר יוחנן מצרי שני איכא ביניהו וכו' ורבי
יוסי סבר כי כ"ג באלמנה מה כ"ג באלמנה שזרעו פסול ופוסל אף כל שזרעו פסול פוסל לאפוקי מצרי
שני שאין זרעו פוסל".

דף סח:

גמ' ק"ו מגרושה * ומה גרושה שמתרת בתרומה אסורה לכהונה

נב. סוטה כח. קטו

ולכא' קושית רבינו היא דלדעת ר' יוסי הנ"ל מצרי שני אינו פוסל את אשתו כיון דאין זרעו פסול, וא"כ הדרא קושית תוס' לדוכתא.

וכקושית רבינו הקשה גם הגרע"א בגלהש"ס במכות (שלא הודפס בש"ס סלאוויטא שהשתמש בו רבינו) מגמ' יבמות דף סח דלר"י מצרי שני אינו פוסל את אשתו וכו"ל. ורבינו סיים "ויש ליישב".

ומצאתי בספר בית זבול (ח"ו סי' י"ט) מהגר"מ חרל"פ זצ"ל אחר שהביא קושית הגרע"א הנ"ל כתב "ודכירנא שראיתי בילדותי בגליון הש"ס לאדמו"ר מוהרי"ל דיסקין שהעיר ג"כ בזה". והיא היא הגמ' של רבינו שלפנינו.

וכתב שם ליישב הקושיא "דלר' יוסי דאין זרעו נפסל ואין אשתו נפסלת מה שייך בזה לומר לקיים בו כאשר זמם שיהי' ג"כ מצרי שני, למאי נפק"מ הא אין אשתו נאסרת בכך ואין בניו נפסלים בזה, והגם דשייך לקיים בו כאשר זמם שהוא פסול לבוא בקהל, מ"מ הא דמצרי אסור לבא בקהל אין האיסור על המצרי, אלא האיסור על הבת ישראל, שהיא אסורה להנשא לו וכאן פשיטא שלא שייך לומר שבשביל אשר זמם יוטל איסורים על אחרים, וא"כ אין שום נפק"מ במה שיהי' מצרי שני".

ובאמת כקושית רבינו מבואר כבר בחידושי המאירי בסוגין שכתב "ואף לדעת האומר שלא עשאה חללה וכשרה לכהונה" - וזו היא שיטת ר' יוסי שאינו פוסל את אשתו ולא עשאה חללה, וכקושית רבינו. ועל זה כתב המאירי ליישב דעדיין לא יוכל להתקיים כאשר זמם ד"מ"מ אין כאן לו לבדו והרי פסלו את האב בעדות זו ג"כ, ואף אתה דורש לו ולא לאביו", דהיינו אף דלר' יוסי אין כאן חסרון של "לו ולא לאשתו", מ"מ הרי ע"כ עושה אביו למצרי ראשון, וא"כ נשאר החסרון של "לו ולא לאביו" אף לר' יוסי. (וע"ע בהגהות הרד"ל שכתב דבהיכא תימצא דכבר הוחזק האב מעיקרא כמצרי שני, בעדות כזו ליכא נפקותא כלפי האב).

ובאמת יש לעיין בתירוצי המאירי (וכן הערוני הרב א. ראבין שליט"א) דאולי יש לחלק בין לו ולא לאביו, לבין אשתו וזרעו, דבאשתו וזרעו אין פסולת אלא תולדה ותוצאה מכח מה שזמם עליו לפסולו, דהא אינו מוכח כעת שיש לו אשה ובנים, ודוקא אז הוי חסרון דלו ולא לאשתו. אבל כמעיד על הבן שהוא מצרי שני ע"כ נכלל בזה גם עדות שאביו מצרי ראשון, והוי כמעיד על האב בהדיא שהוא מצרי ראשון, דהא לא שייך בן בלי אב, והוי כמעיד ב' עדויות נפרדות, ובזה אולי לא הוי חסרון בעדות הבן של לו ולא לאביו (וע' בזה בשיעורי רבי שמואל מכות אות ע"ה).

ובאחרונים כתבו דרכים אחרים ליישב דמ"מ הוי חסרון דלו ולא לאשתו אף לר' יוסי, דהאשה מפסידה כתובתה, כדמוכח ביבמות דף פה ע"א דכל שאסורה לו ואינה נפסלת בביאתו קנסוהו חכמים להפסיד כתובתה, וא"כ שוב שייך תי' התוס' שצריך להתקיים כאשר זמם דוקא לו ולא לאשתו (חידושי ברוך טעם).

ובערוך לנר תי' דאף דלר' יוסי אין האשה נפסלת בביאתה, מ"מ נאסרה לדור עמו, וא"כ אם באנו לקיים כאשר זמם לעדים יהיו נשותיהן אסורות לדור עמם, ושוב מיקרי כאשר זמם לעשות לו ולא לאשתו.

קטו. סוטה דף כח ע"א "תנו רבנן שלש פעמים האמורין בפרשה אם נטמאה נטמאה ונטמאה למה, אחד לבעל ואחד לבעול ואחד לתרומה, דברי רבי עקיבא. אמר רבי ישמעאל קל וחומר, ומה גרושה שמתרת לתרומה אסורה לכהונה, זו שאסורה בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה".

קונטרס לבית אבותם - למשפחותם

אוצרות גנוזות מכת"י זקנינו וגדולי משפחתנו

לבית אבותם

צא	רבי ליבל'ה שפירא זצ"ל - אבדק"ק קאוונא
קג	רבי בנימין דיסקין זצ"ל - אבדק"ק הורודנא
קכג	רבי יהוסף שווארץ זצ"ל - בעמח"ס תבואת הארץ
קנא	רבי יהושע ליב דיסקין זצ"ל - אבדק"ק בריסק
קנא	רבי אליעזר דן רלב"ג זצ"ל - ראש ישיבת עץ חיים
קנט	רבי חיים יעקב שפירא זצ"ל - ראב"ד דירושלים
קעא	רבי מאיר אריק זצ"ל - אבדק"ק טארנא בעמח"ס אמרי יושר
קעה	רבי אריה ליב רלב"ג זצ"ל - אבדק"ק קוני איילאנד
קפא	רבי אהרן יהודה אראק זצ"ל - אבדק"ק יאזלאוויץ בעמח"ס מנחת אהרן
קצה	רבי חיים יהוסף רלב"ג זצ"ל - בעמח"ס אמרי יהוסף על הסמ"ק
קצח	הרב אברהם טענענבוים שליט"א
קצט	הרב אריה ליב רלב"ג שליט"א
רה	הרב אליעזר דן רלב"ג שליט"א
רז	החתן אהרן יהודה רלב"ג נ"י

רבי אריה לייב שפירא זצ"ל

אב"ד ק"ק קאוונא

הננו מפרסמים כמה חידו"ת מזקנינו הגאון האדיר מאור הגולה רבי אריה לייב שפירא זצ"ל - המכונה בפי כל רבי ליבלי' קובנר, (תקמ"ז-תרי"ג). רבי ליבלי' היה מפורסם בין כל גאוני ליטא כגדול הדור. הוא התייחס ממשפחת רם של גאוני עולם שכל בית ישראל נשען עליהם. רבי ליבלי' עצמו היה מתלמידיו הראשונים של רבי חיים מוואלאזין זצ"ל ותלמידו המובהק של רבי מנשה מאלייא זצ"ל. ששה בנים ארזים נטע בישראל כולם היו גדולי ורבני ליטא. בנו בכורו רבי מנחם זונדל שפירא רבה של איליא (אביו של זקנינו רבי חיים יעקב שפירא ראב"ד ירושלים), בנו רבי שלמה שפירא רבה של פערס, בנו רבי נח חיים אברהם שפירא רבה של סמוגון, בנו רבי רפאל שפירא אב"ד ור"מ דוואלאזין (חתן הנצי"ב), בנו רבי לוי שפירא רבה של טרישיק מחבר ספר בית לוי, בנו רבי משה שמואל שפירא רבה של בברויסק. בין תלמידיו המפורסמים נמנו רבי אליעזר משה הורוביץ רבה של פינסק, ורבי ראובן מדנבורג (בעל ראש לראובני).

אף שרבים מגדולי הדור הריצו לפניו את שאלותיהם, כמוות מועטת מתורתו נשאר. כבר בשנת תרע"ג כתב נכדו רבי צבי שפירא אב"ד לאפיטש בהקדמה לספר בית לוי אודות תשובה אחת שמצא מרבינו "ולדאבון לבבנו היא התשובה היחידה שנמצאה בכתובים מזקני הגאון". גם בשאר מקומות שפרסמו תשובות נוספות ממנו כתבו שהיא היא התשובה היחידה שנשארה ממנו. בכתב הסמיכה שקיבל מרבו רבי חיים מוואלאזין כתב עליו "שהוא יכול לפסוק בכל הש"ס בלי שו"ע ויכוון לאמיתתה של הלכה מתוך הש"ס עצמה". נכדו הגר"ח מבריסק זצ"ל המשיך על זה משל לאדם הנמצא בבית חשוך ומבקש לצאת ממנו, אם הוא בעל הבית המכיר את ביתו על פה אז ימצא ישר את דלת ביתו, אבל אם הוא אורח בבית אז הוא יצטרך למשמש בכל קירות הבית באפילה כדי להגיע למקום מבוקשו. וכן המשיך שרבי ליבלי' היה "בעל הבית על הש"ס" ולכן לא היה צריך את השו"ע כדי להגיע למקום מבוקשו, אבל אנו כמו אורחים באפילה ולכן צריכים את השו"ע ושאר הספרים להגיע לנקודת האמת.

כתובות עה:

מתני' כתובות עה. "היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראייה שמשנתארסה היו בה מומין "הללו" ונסתפחה שדהו, נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראייה שעד שלא נתארסה היו בה מומין "אלו" והיה מקחו מקח טעות".

שמעתי ממוח"ז [הוא זקנינו הגר"ח חיים יעקב שפירא ראב"ד דירושלים]

(הר צבי - להגרצ"פ פראנק זצ"ל כתובות עה.)

בענין כתב הרשאה בנט, אשר נמצא בו טעות^א

שלום לכבוד אהובי ידידי הרב המאווה"ג חו"ב ויראת ה' היא אוצרו
כקש"ת מו"ה אורי דוד נ"י אב"ד דק' נעמאקשט

דבר שנשאלתי מכבודו נידון גט אחד הנשלח לידו ומצא בההרשאה שבמקום שהיו צריכין לכתוב ותיכף שיגיע גט זה לידה כו' תהא מגורשת בו ממני, היה כתוב תהא מגורשת בו ממנו. והאריך רומעכ"ת בתשובתו בזה אם יש לתלות בט"ס.

לדעתי יכתוב להרב המסדר שיחזור ויחקרו אצל עדי ההרשאה, אם יאמרו שברור להם שהבעל אמר בעת מסירתו להשליח כראוי תהא מגורשת ממני, אז הגט כשר ותלינן בט"ס, והם חתמו על ההרשאה בלי השגחה. ולא יקראו בזה חוזרים ומגידים, כי בין יו"ד לוי"ו אפשר לטעות (ותלינן שהסופר שכתב ההרשאה טעה). וראיה משבת ק"ג ע"ב קאמר שלא יכתוב אלפין עינינן כו' יודין ויין כו' א"כ חזינן דאפשר להתחלף בין יו"ד לוי"ו. ואף דהתם אם כתב יו"ד במקום וא"ו פסול, היינו משום דדריש מוכתבתם דבעי כתיבה תמה, משא"כ בגט דאף בגוף הגט לא בעי מדאורייתא כתיבה תמה כמ"ש בתוס' גיטין כ' ע"ב ד"ה לא צריכא דמעורה, בשם ר"י ע"ש וכש"כ בההרשאה. ועיין בגיטין פ"ה ע"ב ולורכיה לוא"ו דתרוכין

א. בשו"ת אפריון דוד (סימן מ"ח) מהג"ר אורי דוד אפריון שאל לרבינו "באהע"ז סי' קמ"א סעי' כ"ד בהגה"ה. אם נאבד שטר הרשאה או נפסד והוא שעת הדחק נותנין הגט בלי הרשאה ע"כ. והנה לענ"ד דהיינו דווקא אם נאבד או נפסד ההרשאה לגמרי. אבל אם ההרשאה לפנינו ונמצא בתוכו איזה תיבות שמרעין לעיקר הגט ויש לחוש שמא נמסר לו גט אחר, או שמא לא נמסר כהלכתו, אם הגט כשר צע"ג. ואם באנו לתלות זה בט"ס ג"כ צ"ע וכו' משא"כ כאן אולי באמת אמר כן הבעל להשליח. ע"ש עוד. ושם בסימן מ"ח הביא תשובת רבינו הנדפס שוב כאן.

רבי בנימין דיסקין זצ"ל

אב"ד ק"ק הוראדנא

הננו מפרסמים כאן כמה חידושים במסכת יבמות ועוד ענינים משמ"י דדו"ז הגאון האדיר רבי בנימין דיסקין זצוק"ל אבדק"ק הורודנא מתוך ספר "לבני בנימין" מבנו הגאון רבי אברהם שמואל דיסקין זצ"ל רבה של וואלקאוויסק, שעומד לצאת לאור על ידינו בקרוב בעז"ה במהדורה חדשה עם ביאורים וביאורים בדבריו הק'. רבי בנימין נולד בשנת תקנ"ח לאביו רבי ליב חסיד מתלמידי רבינו הגר"א. בשנת תקס"ט עלה אביו ר' ליב חסיד עם אחותו רבקה (היא אַם הגאון רבי אליעזר דן רלב"ג זצ"ל) בעלייה המפורסמת של תלמידי הגר"א לארה"ק. רבי בנימין כיהן כרבה של וואלקאוויסק, לומזה והורודנא. בניו הגדולים היו בנו בכורו רבי משה יהושע ליב דיסקין רבה של בריסק, רבי אברהם שמואל דיסקין רבה של וואלקאוויסק, רבי זרח דיסקין רבה של הורודנא, ורבי נח יצחק דיסקין רבה של לומזה. בין תלמידיו המפורסמים חוץ מבניו הגאונים נמנו גם רבי יצחק אלחנן ספקטור אב"ד קובנה, ורבי שמואל אביגדור תוספאה אב"ד קרלין.

יבמות דף ב.

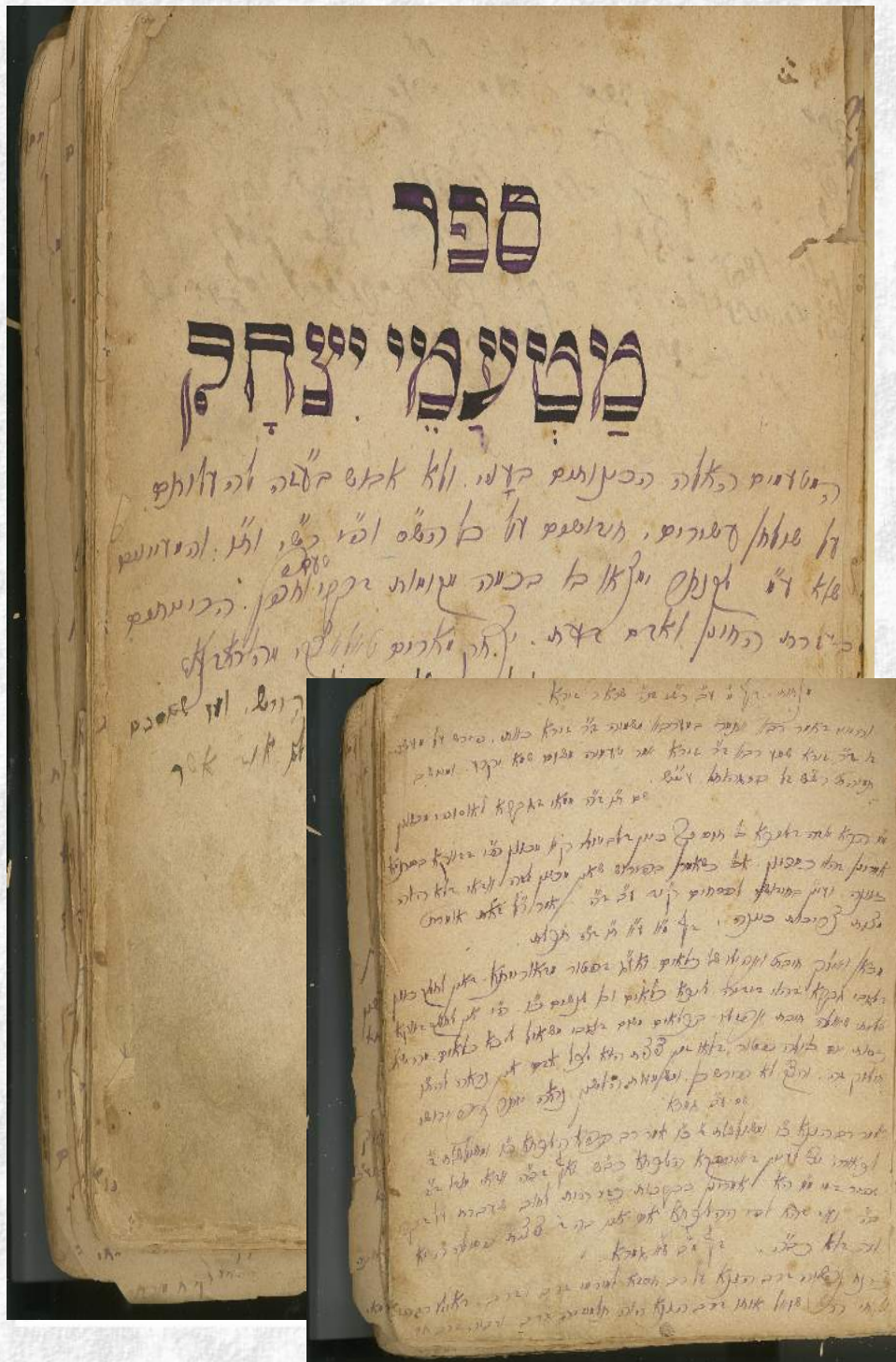
קידושין ורק בחייבי כריתות לא תפסי, ואם כן גם לרבי רק חייבי כריתות פוטרות צרותיהן. והשתא ניחא, דעיקר הא דלא תפסי קידושין בכל חייבי כריתות ילפינן מאחות אשה כדאיתא בקדושין (סו:), וא"כ גם לרבי כולוהו אתי מאחות אשה, דאי לא ילפינן מאחות אשה לא שייך 'ולקחה' לדרוש רק לגבי אחות אשה לבדה, ואין שום ריח קושיא, ודברי פי חכם חן ושפתותיו דובכות בקבר.

ולכאורה היה עוד מקום ליישב קושיא זו דעל כרחק מתני' דלא כרבי, דכבר כתבו תוס' (ב. ד"ה עד סוף העולם) הא דהוצרך לשנות 'עד סוף העולם' אף דתני

יבמות דף ב: 'מכדי כולוהו וכו'. כבר הקשו המפרשים אולי מתני' רבי היא דדריש (ח.) לאסור צרות ועריות מ'ולקחה' 'ויבמה', דכל היכא דאיכא תרי ליקוחין ואי בעי האי נסיב ואי בעי האי נסיב מתקיימת מצות יבום, אבל אי חדא אסירא כולוהו אסירי, ולדידיה כולוהו עריות בהדדי ילפינן^{כז}.

ותירץ א"א הגאון המפורסם זללה"ה, דהנה הקשו תוס' (ח: ד"ה כל היכי) לרבי דדריש כל היכי דאיכא תרי ליקוחין וכו', אם כן נימא אפילו חייבי לאוין או עשה. ותירצו ד'ליקוחין' - תפיסת קדושין משמע, ובחייבי לאוין ועשה תפסי

כז. כונת רבינו לקושיית הפורת יוסף לבעל הפמ"ג דהקשה כן, ועיי"ש שתירץ דמתני' בע"כ לא אזלא בשיטת רבי, דהא שנינו במתני' להלן (כח:) דב' אחיות שהיו נשואות לב' אחים ומתו שניהם בלא בנים ונפלו שתיהן לפני האח השלישי, חולצות ולא מתייבמות מדרבנן, ור"ש ס"ל בברייתא (יט.) דשתיהן פטורות מהחליצה ומהיבום, ודרש כן מ'לצור' דבשעה שהן נעשות צרות זו לזו בזיקה לא יהיה לך ליקוחין באף אחת מהן, וכמו"כ מבואר להלן (ח:) דרבי הדורש פטור צרה מ'ולקחה' דורש את ה'לצור' כר"ש, ואף הוא פוטר את ב' אחיות אף מן החליצה, ודלא כמתני' להלן, וא"כ בהכרח דסתימת מתני' שבמסכתא זו אינה כרבי בפטור צרה, עיי"ש עוד מה שהאריך בזה. וע"ע במרומי שדה לנצי"ב מה שתירץ בזה.

כתב יד ספר מטעמי יצחק

ל**בית** רבי בנימין דיסקין זצ"ל ובני משפחתו **אבותם** קיג

חידושי רבינו המהרי"ל דיסקין זצ"ל ובני משפחתו מתוך ספר מטעמי יצחק כת"י

הננו מפרסמים כאן לראשונה לקט חידושים בשם רבי בנימין דיסקין זצ"ל ובנו רבי יהושע ליב דיסקין ושאר אחיו ובני משפחתו מתוך כתב יד ספר "מטעמי יצחק" להגאון רבי יצחק מארים טאלאצקי זצ"ל מהורודנא, תשו"ח להרב דוד סילברמאן שליט"א על מסירותו בעין יפה לפרסום חידושים אלו מתוך ספר מטעמי יצחק הנ"ל שעומד להוציא לאור עולם בקרוב לשמחת לב חובבי תורה ומבקשי צפונותיה.

פסחים

כ"ד ע"ב

תו' ד"ה צירעה לוקה שש, וקשה דבפ"ד מיתות דף נ"ט דרשינן וכל חיה הרומשת זה הנחש משמע דרמישה הוה נמי בדבר הרוחש כמו נחש שהולך על גחונו.

זה שנים הרבה אשר הייתי בווארשי אז יחד עם הגאון מופת הדור ר' יהושע ליב אב"ד דלאמזא כעת הוא אב"ד דבריסק, ובאו אז לשאול לשלומי הגאון המפורסם ר' בעריש מייזליס ז"ל אב"ד דווארשי ובנו הגאון אב"ד דשעדליץ ושארי גדולי חכמי ווארשי, והגאון מייזליס ז"ל אב"ד דווארשי הוסיף להפליא אז על דברי תו' אלה, דהביאו רא' לסתור, דבפירוש איתא התם דנחש חי' גדולה היא, דאיתא התם ת"ש ובכל חיה הרומשת על הארץ ההוא לאתויי נחש הוא דאתא, דתניא ר"ש בן מנסיא אומר חבל על שמש גדול שאבד מן העולם כו' עיי"ש, והגאון אמיתי מוהרי"ל אב"ד דבריסק השיב כי תו' אזלי לשיטתייהו בנדה דף כ"ג ע"א ד"ה לתני נחש דכתבו שם דלאחר שנקצצו רגליו לא מיקרי חיה סתם אלא חיה הרומשת, ודבריהם מוכרחים דאל"כ קשה מאי פריך שם בנדה לתני נחש כקושית התו' שם עיי"ש, מוכח מזה דהא דכתיב ובכל חיה הרומשת הוא רק על שם העתיד ואמת הוא, וכן כל הגדולים הנ"ל קבלו דבריו.

יומא

פ' ע"א

א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור שמא יבא ב"ד אחר וירבה בשיעורין, מאי ירבה בשיעורין אי נימא דמחייבי קרבן אזית קטן, והתניא אשר לא תעשנה בשגגה ואשם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו עכ"ל הגמרא. ופי' רש"י והאידנא לא שב מידיעתו הוא דאי נמי

הוּא יָדַע דַּחֲלָב הוּא הוּא אָכִיל. הִקְשָׁה אוֹתִי הַגָּאוֹן ר' אֱלִיעֶזֶר לִנְדָא^ל דֵּהָא תִּינַח דֵּהָא אֵיתָא בִּהְוִרִיּוֹת דָּף ב ע"א אָמַר רַב פַּפָּא קִסְבָּר ר' יוֹחָנָן כִּיּוֹן דְּכִי מִתִּידַע לְהוּ לְבִי דִּינָא הִדְרִי בְּהוּ, וְהוּא נִמִּי הִדְר בִּיה שֶׁב מִיִּדְעֵתוֹ קִרְיָנָן לִיה. וְלִכְאוּרָה קוּשִׁי עֲצוּמָה הִיא.

אֲבָל לְאַחַר הָעִיּוֹן נִרְאָה לִי כִּי לֹא דִמִּי כְּאוֹכְלָא לִדְנָא, דֵּהֵתָם הִלָּא הִב"ד טַעוּ בְּאֻמַּת וְהוּא אָכַל עַל פִּיהֶם בְּטַעוֹת, וְנִחְזִי אֲנִן אִם בִּשְׁעָה שֶׁאָכַל הִי יוֹדַע כִּי לְסוֹף יִתּוּדַע כִּי טַעוּ ב"ד אֶף דְּלַע"ע אֵין מִי שִׁידַע הַטַּעוֹת א"כ הִי מוֹנַע עֲצוּמוֹ מִלְּאֲכֹל, ע"כ שְׁפִיר קִרְיָנָן לִיה שֶׁב מִיִּדְעֵתוֹ, אֲבָל הִכָּא אֶף אִם הִי יוֹדַע בִּשְׁעָה אָכִילָה כִּי לְסוֹף יַעֲמִדוּ ב"ד אַחֵר וְיִתְקַנּוּ שִׁיעוּרִין אַחֲרֵים לֹא הִי מוֹנַע מִחֲמַת זֶה מִלְּאֲכֹל, כִּי גַם אִם יִתְקַנּוּ לֹא מִחֲמַת כִּי עַד עֵתָה הִיוּ הַשִּׁיעוּרִין בְּטַעוֹת, רַק כִּי הֵמָּה יִתְקַנּוּ לְמַגְדֵּר מִלְּתָא אוּ מִטַּעַם אַחֲרָת, ע"כ אֵין לוֹ לְשִׁמוּעַ רַק לְהַשׁוּפֵט אֲשֶׁר בִּימִיו, וְכַרּוּר הוּא לְדַעֲתִי. וְקָרֹב לְזֶה הַשִּׁיב לִי הַגָּאוֹן ר' זֶרַח אֲב"ד דְּאוּרֹדְנָא^ל.

נזיר

מ"ט ע"א

רש"י ד"ה צריכי. בברכת ראש הקשה דהא אם לאו אביו הוא לאו כהן הוא, והתבוננתי דאין כונת הגמרא דבאביו מספקא לן דלמא לאו אביו הוא, דוודאי חזקה הוה כהן, רק דמ"מ כיון דאי לאו החזקה ה"י מקום לספק ע"כ קורבת אמו נחשב יותר מקורבת אביו וזהו ברור למעיין דהא גם הא דאמרינן דאי לאו אביו הוה אמינא לאמו לא יטמא משום דלא אזיל זרעה בתרה, ג"כ הכוונה דלהכי ס"ד דקורבת אביו נחשבת טפי קורבה מקורבת אמו, ולדעתי דברים פשוטים ואמיתים המה, אחרי כתיבי כל זאת שמעתי כי קושי' זאת כבר הקדימו רבינו הגדול ר' יהונתן בספרו בני אהובה, ותירץ דכונת הגמרא הכי דאי הוה כתיב רק לאביו הוה אמינא הכי זה וודאי אי לא הוה שום ספק לא על אביו ולא על אמו וודאי דה"י אסור להיטמא בין לאביו בין לאמו דזה כלל גדול דכהן אסור להיטמא לכל אדם רק כיון דעל אביו יש ספק ע"כ לאביו לא יטמא דאם אביו הוא הרי כהן הוא, וכהן אסור להיטמא אבל לאמו יטמא דהא אמו וודאית הוא, ועוד יוכל להיות דלאו כהן הוא דשמא לאו אביו הוא.

ואם כי דבריו ערבים ומתוקים ראויים למי שאמרן, מ"מ אין זה מדוקדק בלשון הגמרא דלפי דברי רבינו עיקר טעמא דלא יטמא לאביו משום דחיישינן שמא אביו הוא ולשון היינו טעמא דלא מיטמא משום דחזקה בעלמא הוא משמע איפכא, ובשם מופת

לז. ה"ה הגאון רבי אליעזר לנדא בעמח"ס דמשק אליעזר על ביאור הגר"א.

לז. ה"ה הגאון רבי זרח דיסקין זצ"ל אב"ד הורודנא ואחורי נהר, אחי רבינו המהר"ל דיסקין.

לְבִית רַבִּי בְּנִימִין דִּיסקִין זצ"ל וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ אֲבוֹתָם קטו

דורינו הגאון האמיתי מו"ה יהושע ליב נ"ו אב"ד דק' בריסק שמעתי שתירץ עוד בימי חרפו דקי"ל דפנחס לא נתכהן רק עד אחר מעשה זמרי אז נאמר לו ברית כהונת עולם, וא"כ כיון דמשכחת שיתהווה כהן אחר לידתו לא מצד אביו, לכהן כזה וודאי דיש לחלק בין אביו לאמו, לאביו לא יטמא דשמא לאו אביו הוא, ומ"מ הוא הוה כהן דהא לא נתכהן מחמת אביו אבל אמו וודאית היא, יוכל להיטמא לה, ודפח"ח ושפתים יישק.

ס"ו ע"א

מתניתין נזיר הי' שמואל. ראיתי בברכת ראש שכתב וז"ל והנה מה שסידר רבי זו המשנה בסוף מכילתין כתב התויו"ט ולפי שנחלקו בו חכמים אם הי' נזיר אם לאו לפיכך לא סידרו רבי אלא בסוף מסכתא אין בזה טעם וריח, אך הטעם פשוט לאמיתו לפי דמיירי בפירקין מה שאמרו חכמים בטעמא דרגלים לדבר לכן הסמיק זה המשנה דר"נ מה שנצחו לר"י בפי' מורא לא יעלה על ראשו דר"ל תער לפי שרגלים לדבר שע"ז שייך לשון מורא בראש כו' עכ"ל, והנה אף אמנם כי טעמו של התויו"ט אינו מתקבל, אבל גם על טעמו של ברכת ראש עדיין לא מצאתי רגלים לדבר שהוא פשוט לאמיתו, דאף שהתויו"ט קיצר בלשונו מ"מ כוונת קושיתו מובנת כיון דכל היוצא מזה הידיעה ששמואל הי' נזיר, הוא לענין זה שאם אמר הריני כשמואל הרמתי הרי הוא נזיר עולם, וא"כ מקום משנה זו שייך בפרק א' גבי מתניתין דהריני כשמשון כבן מנוח כו', וא"כ מה יועיל בתירוצו דיש שייכות למשנה זו כאן משום רגלים לדבר, מ"מ למה נטר עד הכא כיון דשם בפרק א' שייכא יותר ויותר, ועוד דאי מטעם זה הסמיק מתניתין לכאן טפי הי' לו להסמיק כאן משנה ה' דפרק א' הריני נזיר מלא הבית כו', וכן משנה ו' דשם הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני אומדין כו' דשם שייך יותר רגלים לדבר ממשנה זו, אלא הא וודאי בדותא היא.

והגאון מופת דורינו מוהרי"ל נ"ו אב"ד דבריסק תירץ לי משום הכי הסמיק כאן משום דבמשנה הקודמת הזכיר דברי ר' נחמי' אשר דבריו לא הוזכרו יותר במס' זו עד כאן להכי נקט גם הך דר' נהוראי דהוא ר' נחמי' כדאמרינן בעירובין (יג ע"ב) דר' נהוראי הוא ר' נחמי', ואם כי דברי פח"ח, אבל עדיין אינו מספיק לפי מה שפירשתי כוונת קושית התויו"ט דהוה ליה למיתני המשנה זאת בפרק א' גבי משנה דהריני כשמשון דהתם שייכא טפי, ובתפארת ישראל ראיתי דהעתיק תירוצו דתויו"ט.

פרק ט' משנה ה'

תויו"ט ד"ה נזיר הי' שמואל כדברי ר' נהוראי כך דברי ר' נהוראי, רש"י ע"כ. ויותר נראה דלרבי נראה כדברי ר' נהוראי וכן ראיתי מפרש בברכת ראש, רק מה שכתב דמשום הכי פסק הרמב"ם כר' נהוראי לגבי ר' יוסי משום דרבי פסק הכי, לא נ"ל דהא אין למידין הלכה ממשנה אף במקום דאמר רבי מפורש הלכה כפלוגי, אלא טעמיה דהרמב"ם משום דמשמע דר' נהוראי ניצח את ר' יוסי בתשובה שאין להשיב עליה, שוב התבוננתי דגם בלשון כדברי ר' נהוראי נראה יותר כפירוש רש"י מפירושינו הנ"ל,

כתב יד רבי יהוסף שווארץ זצ"ל

רבי יהוסף שווארץ זצ"ל

בעמח"ס תבואת הארץ

יום בשורה היא לחובבי התורה ומבקשי צפונותיה בהגלות כאן בפרסום ראשון מתוך מחברת כתי"ק שתחת ידינו של זקנינו הגאון רב יהוסף שווארץ זצ"ל בעמח"ס תבואת הארץ ועוד. המחברת מכילה בתוכה מאות דפים של חידו"ת שלא שזפתם העין מעל שלושה יובלות שנים, וגם הוספות על מה שהדפיס בספריו תבואת הארץ ודברי יוסף. חלק ניכר מהמחברת המה חידושים על סדר הדף על מסכת נזיר דף על דף, אשר מקצתם (דף ב. - דף ד:) מפרסמים אנו כאן. תשו"ח חן לידידי עוז הג"ר אליהו סנדומירסקי בפענוח הכת"י ובהערותיו המחכימות כיד ה' הטובה עליו. צרפנו לקודש גם הערותיו של רבי יהוסף שווארץ על מסכת נדרים מהמחברת הנזכר וכן עוד כמה מחידושי בעניני נזיר על סדר הרמב"ם, ועוד כמה ענינים כאשר יראה המעיין הנבון. גם מתפרסם כאן דברי התעוררות שכתב לאחר רעידת האדמה בגליל העליון לפני מאתיים שנה, המופיע בכאן לראשונה מתוך מחברתו. יתן ה' שנוכל להוציא לאור עולם כל חידושי שבמחברתו, ובפרט כל חידושי על מסכת נזיר בעתיד הקרוב.

רבי יהוסף נולד בשנת תקס"ה בעיירה פלוס במדינת בייערן שבגרמניה, לאביו רבי מנחם זצ"ל שהיה מתלמידי הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל. מרוב תשוקתו בתורת ארץ ישראל עלה רבי יהוסף לירושלים עיה"ק בשנת תקצ"ג, ושם מסר נפשו ומרצו לתורת הארץ וגבולותיה. היה מחכמי ישיבת המקובלים 'בית אל', וממייסדי כולל הו"ד (הולנד דייטשלאנד), בשנת תר"ג הו"ל ספרו המפורסם תבואת הארץ, ותבואת השמש. נלב"ע בשנת תרכ"ה. ארבע בנים ובנות נולדו לו בעיה"ק ולדאבונם כולם מתו על פניו, מלבד בת אחת שנשארה בחיים, היא נישאה לזקנינו הגאון רבי אליעזר דן רלב"ג זצ"ל ראש ישיבת עץ חיים בעיה"ק.

מסב' נדרים

ב' ע"א

רש"י בד"ה מנודה אני לך. כמו שאם הי' בנידוי דאסור לי' לישא וליתן בהדי' כך אסר נפשי' עליה. נראה לי לאו דוקא מה שאמר כמו שאם הי' בנידוי דאסור לו לישא וליתן בהדי', כי הדין הוא שמותר לישא וליתן עם המנודה כנזכר ביורה דעה סימן של"ה (ה) [ד] סעיף [יב] אלא דוקא במוחרם אסור.

שם ג' ע"ב

בשלמא בל יחל דנדרים משכחת כגון דאמר ככר זו אכל ולא אכלה עובר משום לא יחל דברו עכ"ל. וקשה לי, הלא אין זה נדר אלא שבועה, כנודע, ולמה לא אמר הש"ס כגון דאמר ככר זו עלי ואכלה עובר משום לא יחל דברו? מג

מג. וכן הקשה בספר שלמי נדרים (שם), ונאמרו בזה כמה דרכים, בחתם סופר כתב לבאר דהגמ' נקטה אופן זה שאסר עליו הככר ע"י תנאי, כדי שלא יקשה מה שהקשה בר"ן (שם ד"ה לעבור עליו בב' לאוין).

ושמעתי אומרים שכונתו לומר: יאסרו כל פירות העולם עלי אם לא אכל ככר זו, ועבר ולא אכלה וגו' ודבריהם הבל, כנודע למבין וצ"ע הרבה. עיין מה שכתבתי לקמן דף קח ע"א.

שם כתב רבינו (במחברת עמוד קח) וז"ל: בענין בשלמא בל יחל דנדרים וגו' שהקשתי למה לא אמר הש"ס כגון דאמר ככר זו עלי ואכלה, והנחתי בצ"ע הרבה-אחר זמן הרבה מצאתי בילקוט שמעוני בפרשת נשא סימן תש"י בפסוק איש כי יפליא לנדרור וגו' שמביא לשון הגמ' דנדרים בשלמא לא יחל דנדרים משכחת לה כגון דאמר ככר זה עלי ואכלה וגו' עכ"ל, ושמחתי בו בס"ד.

דף י' ע"א

בדברי המפרש בד"ה לפי שאין הקב"ה, ורוצין להביא קרבן להתכפר עליהן לפי וגו'. ר"ל לכפר על מה שהקב"ה שומרם שלא יבא תקלה על ידיהן ולולי ששמרם ודאי היו חוטאים וצריכין כפרה. ודוחק הוא.

י"א ע"ב

בדברי המפרש בד"ה בין שאוכל לך וגו' ואיכ' דאמרי וגו'. כל דבריו הם כחידה וצריך להגיי'.

כ"ג ע"ב

בהרא"ש בד"ה כגון שהתנה בר"ה. אבל כשהוא זוכר מקצת אפשר שהוא וגו'. נראה לי שצ"ל במקו' אפשר: אם אמר שהוא וגו'.

כ"ד ע"א

גמר' דאמר לי' לא כלבא אנא. אפשר לומר לא כלבא אנא, מלשון האמור בנבל הכרמלי והוא כלבי^מ. והאיש ההוא הי' קמצן וכילי גדול.

דכמו דילפינן נזירות מנדרים דעובר בבל יחל, כך נילף נדרים מנזירות שעובר בבל יאכל, ולכן נקטה הגמ' שעובר בבל יחל באופן שאסר עליו הככר בתנאי, כיון שבאופן זה לא שייך איסור בלא יאכל אלא אדרבה עליו לאכול את הככר כדי שלא יעבור בבל יחל למפרע. ובפרשת נדרים ביאר, דנקטו אופן שאסר עליו את הככר בתנאי, כדי לחדש דאף שבזמן האכילה לא עבר בבל יחל דשמא יאכל את הככר השני מ"מ כשאכל את הככר שעשאו תנאי עובר בבל יחל למפרע. ועוד פירש דנקטה אופן שאסר עליו בתנאי כדי שיהיה דומה הבל יחל בנדרים לבל יחל בנזירות.

עוד כתב השלמי נדרים שם, שאכן אינו יכול לחייב עצמו ע"י הנדר, והאומר אוכל ככר זה אינו חייב לאכול את הככר, והא דקאמר בגמ' 'ככר זה אוכל' ה"ה ט"ס ויש לגרוס בגמ' כגון שאסר את הככר עליו, וכן גורס השיטה מקובצת שם, וכ"ה בר"ן (ג. ד"ה ומה נדרים) ביאר דהאופן שעובר בבל יחל בנדרים היינו באופן שאומר ככר זה עלי, וכתב בשלמי נדרים שכן מצא בילקוט שמעוני (פרשת נשא) וכמו שהביא רבינו.

מד. שמואל א' (כה, ג).

רַבִּי חַיִּים יַעֲקֹב שְׁפִירָא זצ"ל

רַאב"ד יְרוּשָׁלַיִם

אֲנוּ מִפְרָסְמִים כֹּאן לְרֹאשׁוֹנָה כְּמָה הִגְהוּת מִכְתִּי"ק שֶׁל זְקִינֵנו הֶגְאוֹן רַבִּי חַיִּים יַעֲקֹב שְׁפִירָא זצ"ל שֶׁכְּתֵב בְּגִלְיוֹן סְפָרָיו שֶׁתַּח"י. הַשְּׂאִיר אַחֲרָיו בְּרִכָּה סְפָרֵי שׁו"ת רַבִּים עִם הִגְהוּתָיו בְּכָל חֲדָרֵי תוֹרָה, וּמַחֲבִיב הַקּוֹדֶשׁ בַּחֲרָנוּ כְּמָה מֵהֶם, בִּינֵיהֶם מָה שֶׁרָשָׁם עַל כֶּרֶךְ סֵפֶר 'נוֹדַע בִּיהוּדָה' שֶׁלוֹ, הַיּוֹת שֶׁהִכְלָה שֶׁתַּח"י הִיא צֶאֱצָאָה יְשִׁירָה מֵהֶנּוּ"ב. גַּם בַּחֲרָנוּ כְּמָה דְּבָרִים שֶׁרָשָׁם בְּכֹרֶךְ או"ח מֵהֶשׁוּ"ע שֶׁלוֹ, וּמַעֲוֹד כְּמָה סְפָרִים שֶׁתַּחַת יְדִינוּ. כִּבְר הֶעִידוֹ עֲלָיו גְּדוּלֵי הַדּוֹר שֶׁהִיָּה בְּקִי בְּכָל ד' חֲלָקֵי שׁו"ע מִמֶּשׁ בַּע"פ, וְכֵתֵב הִגְהוּתָיו בְּבִקְיָאוֹת עֲצוּמָה וּבִדְרוֹךְ רַמְיָזָה וּבִקְיָצוֹר, וְתֵן לַחֲכָם וְיַחֲכֶם עוֹד.

חִיבָה יִתְרִיה בְּפִרְסוֹם חִידוּשֵׁים אֱלוּ מִחֵד מִגְּאוּנֵי מִשְׁפַּחַת שְׁפִירָא, שְׁבָה מִשְׁתַּקְפֶּת גַּם מִדְּרוֹךְ לִימּוּדוֹ שֶׁל זְקִנּוֹ רַבִּי לִיבְלִיָּה קוֹבֵנֶר זצ"ל, וְחוֹתֻמּוֹת בֵּית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל הַגַּר"א וְתַלְמִידָיו. כְּפִי שִׁידוּעַ נִתְגַּדֵּל רַבִּי חַיִּים יַעֲקֹב בְּבֵית זְקִנּוֹ רַבִּי לִיבְלִיָּה לְאַחֵר שְׁנֵתִיָּתָם בְּגִיל צַעִיר מֵאֲבִיו רַבִּי מִנְחֵם זִנְדֵּל זצ"ל אֲב"ד אֵילִיָּא. בְּבֵית זְקִנּוֹ לְמֹד תוֹרָה מִפִּיו וְקִנָּה מִמֶּנּוּ דֶּרֶךְ לִימּוּדוֹ, וְאַף כִּנְהוּ מו"ר.

בְּצַעֲרֻתוֹ שִׁימַשׁ רַבִּי חַיִּים יַעֲקֹב כֹּרֵב בַּעִיר אֵיבְנִיץ, וְלֵאחֲרַי מִכֹּאֵן נִתְמַנֶּה לְהִיּוֹת דִּין בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל הֶגְאוֹן רַבִּי יִצְחָק אֶלְחָנָן סְפִקְטוֹר זצ"ל בְּקוֹבֵנָה, בְּמִשְׁרָה זוֹ שִׁימַשׁ יוֹתֵר מַעֲשִׂיִּים שָׁנָה. לַעֲת זְקִנּוֹתוֹ בִּשְׁנַת תִּרְנ"א עָלָה לְאַרְה"ק (עִם בְּתוֹ שִׁנְאָה מַלְכָּה שְׁנִישָׂא לְהֶגְאוֹן רַבִּי יְהוֹסֵף רַל"ב"ג, וְעִם שְׁתֵּי נִכְדוּתָיו אֲשֶׁר נִישָׂאוּ לְהֶגְאוֹן רַבִּי צְבִי פֶסַח פְּרָאנֶק, וְרַבִּי אֲרִיָּה לִוִּין זצ"ל). בַּעֲת הִגִּיעוּ לְאַרְה"ק נִתְמַנֶּה ע"י רַבִּי שְׁמוּאֵל סֶלֶנֶט לְהִיּוֹת הַרַאב"ד בַּעֲיָה"ק. נִלְב"ע בִּשְׁנַת תִּרְס"ח, וְנִטְמָן בְּמִרוֹמֵיָה הַזֵּיתָם.

שׁוֹלְחַן עֵרוֹךְ אֹרַח חַיִּים

או"ח הַלְכוֹת נִטִּילַת יָדִים (ס' קס, א) "מִיָּם שְׁנִשְׁתַּנוּ מִרְאִיָּהן בֵּין מַחֲמַת עֲצָמָן בֵּין מַחֲמַת דְּבַר שְׁנִפֵּל לְתוֹכָן בֵּין מַחֲמַת מְקוֹמָן פְּסוּלִים". וּבִט"ז (ס"ק"א) כֵּתֵב "בֵּין מַחֲמַת עֲצָמָן כו' וְשִׁנּוּי מִרְאִיָּהן פְּסוּלִין, וְהוּא תְּמוּהָ דְּבִמְשַׁנָּה לֹא הוֹזְכַּר מַחֲמַת * עֲצָמָן"

נ.ב. פֶּרֶה פֶּרֶק ח' מִשְׁנָה י"א אֵיתָא בְּפִירוּשׁ וְשִׁנּוּיִין מַחֲמַת עֲצָמָן כְּשֵׁרִים ק"ג

או"ח הַלְכוֹת צְנִיעוּת (ס' רמ, ו) "וְאִם פִּירֵשׁ טְלִית עַל גְּבִי אֶרְגֹּז חָשׁוּב כְּכֹלִי בְּתוֹךְ כְּלִי". וּבִמְג"א (ס"ק י"ט) כֵּתֵב "וְאִם הָאֶרְגֹּז גְּדוֹל שְׁמַחְזִיק מ' סָאָה וְהוּא אִמָּה עַל אִמָּה

ק"ג. כּוּוֹנֵת רַבִּינוּ דְּלֹא זֹ בְּלִבָּד שֶׁלֹּא הוֹזְכַּר בְּמִשְׁנִיּוֹת בְּמִקְוֹאוֹת פְּסוּל מַחֲמַת עֲצָמָן, אֲלֵא אִף מִצִּינוּ בְּזֹה יוֹתֵר בְּמִתְנִי' פֶּרֶה דְּמִפְּרֹשׁ בְּהִדְיָא דְּשִׁנּוּי מַחֲמַת עֲצָמָן כְּשֵׁרִים.

ברום ג' אמות חולקת רשות לעצמה וצריך עיון (רמ"א בתשובה סי' לד) ונראה לי להקל דאפי' לענין טומאה דאורייתא מקלינן

נ.ב. עי' ט"ז יור"ד סי' רפ"ב ס"ק ד'קיד

או"ח הלכות שבת (סי' תה, ט) "פירות שהוציא חוץ לתחום והחזירם אפי' במזיד לא הפסידו מקומם וכו' מ"ט אנוסים הם". ובמג"א (ס"ק י"ד) כתב "ול"ד למבשל בשבת במזיד דאסור דהתם איסורא דאורייתא היא וצ"ע דהא המטביל כליו והמעשר דאיסורא דרבנן נינהו וקנסין כדאיתא פ"ב דתרומות וצ"ל דדוקא בדאית לי' פרי אחרינא* וכדאיתא פ"ב דביצה כ"כ הרא"ש והכא איירי בדל"ל פירי אחריני"

נ.ב. עי' שבת סוף דף קמ"ו בי סדיא קטו

או"ח הלכות פסח (סי' תסז, יב) "ואם נמצאת חטה בקועה או לחם חמץ בכלי של מים ואין בו כדי ליתן טעם שהמים צוננים ובשלו באותו מים תבשיל או לשה עיסה

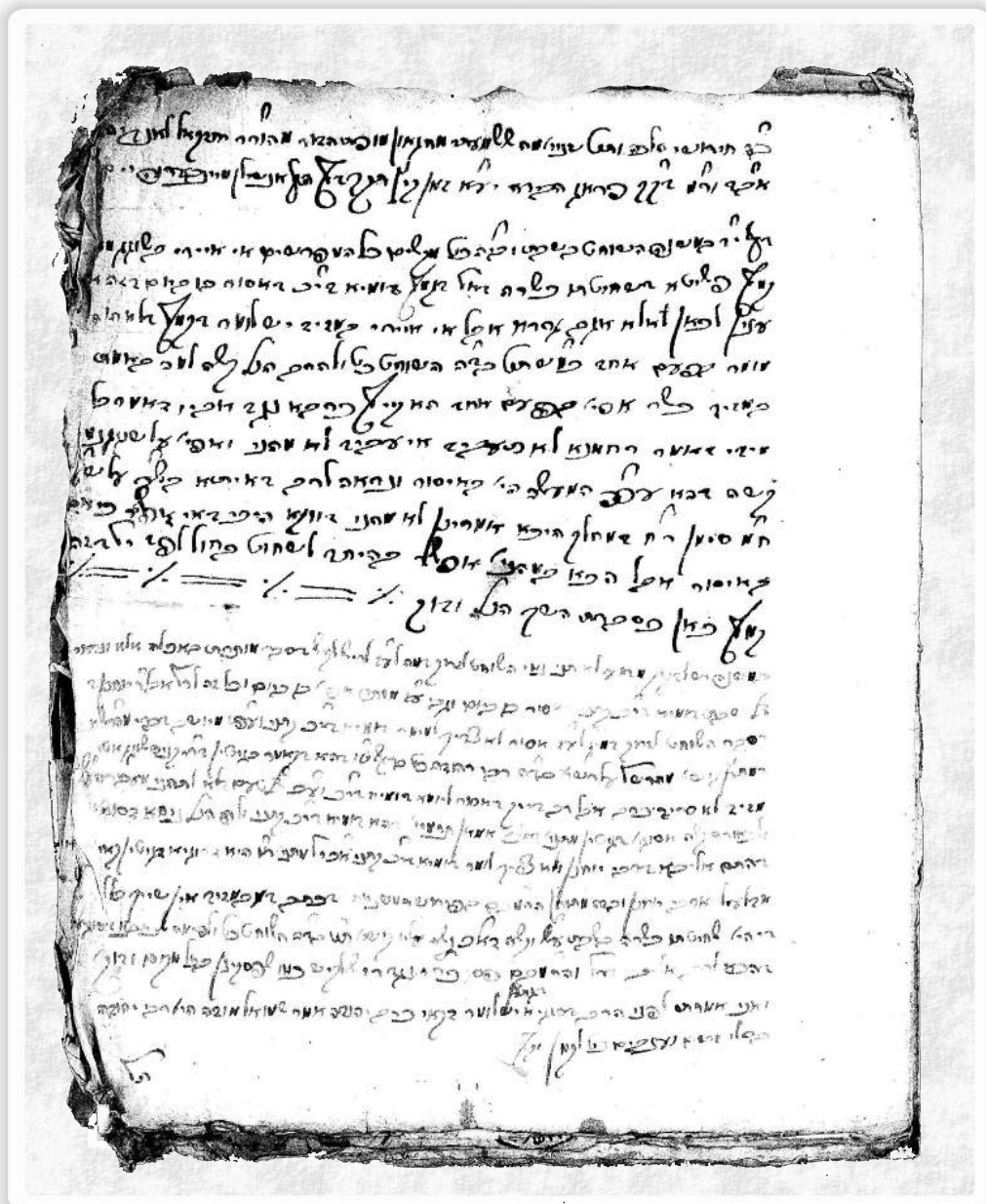
קיד. השו"ע שם (רפב, ז) כתב דאסור לישב על המטה שס"ת עליה, ובט"ז שם (ס"ק ד) כתב "בתשובת רמ"א סימן ל"ד יליף מזה שאין לישב על תיבה שיש בה ספרי קודש וכתב אח"כ מיהו יש לדקדק דלמא הואיל והם נתונים בתיבה הרי הם ברשות בפני עצמן וכמופסקין דמי, מיהו נראה דאין לחלק בזה דהא אמרינן פרק מי שמתו לגבי תפילין אע"ג דהניחן כלי תוך כלי אסור לשומן תחת מראשותיו ולא אמרינן דהכלי מפסיק וה"ה לענין לישב עליהם ואח"כ הניחו בצ"ע. ולע"ד נראה דזה יש ללמדו מהא דאיתא בעירובין (דף ל) הנכנס לארץ העמים וכו' בשידה תיבה ומגדל רבי מטמא וריב"י מטהר במאי קמפליג מ"ס אוהל זרוק שמיה אוהל ומ"ס לאו שמיה אוהל ואינו חוצץ ופירש"י בגדולה עסקין שמחזקת מ' סאה בלח שהם כורים ביבש, דאי קטנה כלי היא ואינה חוצצת בפני הטומאה. הרי לפנינו דבארגזים שלנו שאינם מחזיקים כורים ביבש פשיטא שאינה חוצצת וכו'. ונ"ל עוד דכאן לא מהני אפילו רוצה להניח טלית על הארגז ולישב עליו וכו' ודאי לא מהני בדבר המטלטל אפילו הניח הספר בהרבה מטלטלין זה על גב זה וכו' והטעם, דלישב עליהם הוה גנאי ביותר וכו' כנלע"ד ברור". והנה לכאורה כוונת רבינו לציין דמצינו חומר ואף בכלים גדולים ואף בכסהו בטלית. אולם נראה דאין כוונת רבינו להשוותם ממש, דהא י"ל דהט"ז לא כתב כן אלא התם דלישב ע"ג ספרים הוה גנאי ביותר וכדכתב שם להדיא.

קטו. שבת קמו: "בי סדיא רב אסר ושמואל שרי ברכין כולי עלמא לא פליגי דשרי וכו' מאן דאסר מיחזי כמשאוי וכו' דרב איקלע לההוא אתרא דלא הוה רווחא נפק יתיב בכרמלית אייתו ליה בי סדיא לא יתיב מאן דחזא סבר משום דבי סדיא אסור ולא היא דרב אכרוזי מכריז בי סדיא שרי ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו".

ולכאורה כוונת רבינו להוכיח דאף באיסור דרבנן אסור בדעבד, דהא נידון הסוגיא אי מותר לטלטל בי סדיא, והכא במעשה דרב כבר טלטלוהו אחרים וס"ד דגמ' להוכיח מהתם דאסור לטלטל סדיא, והרי כאן אינו אלא איסור דרבנן (שהרי ה' כרמלית) וא"כ אפי' לפי מאי דס"ד דעברו באיסורא, מ"ט דרב דלא ישתמש בה עתה, אע"כ דאפי' איסור דרבנן אסור בדעבד.

למשפחותם

רכא	רבי יחזקאל לאנדא זצ"ל - אבדק"ק פראג בעמוח"ס נודע ביהודה
רכו	רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל - אבדק"ק פרנקפורט
רכט	רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל - ראש ישיבת קמניץ בעל הברכת שמואל
רלו	הרב יוסף ישראל גרוסמן ז"ל
רלט	הרב שמחה יעקב הלוי לאנדא שליט"א
רמב	הרב יחזקאל הלוי לאנדא שליט"א

כתב יד שיעור מהנודע ביהודה

רַבִּי יִחְזְקָאֵל לֵאנְדָא זצ"ל

אב"ד פראג

בעל נודע ביהודה

מה נכבד היום בהגלות נגלות תורת רבינו אור העולם רבן של ישראל רבינו יחזקאל לאנדא זי"ע בעל נודע ביהודה חידושו על מס' חולין (דף יד), אשר היה גנוז במשך שנים רבות בספריה הלאומית שע"י האוני' העברית ירושלים, (מס' MS. Heb.8 2906) ואשר לא שזפתם עין הדפוס עד כה.

הכת"י הוא מתלמידו 'אנשילן' מיינבערנהיים' אשר שמע שיעורים מפ"ק בשנת תקכ"ז ורשם זאת מתוך כרך שיעורים שכתב ממה שמע מפ"י הגאון רבי מאיר פישלס זצ"ל דיין בבי דינא רבה דפראג.

מפאת קוצר הזמן לא היה סיפק בידינו לבדוק די הצורך אם שיעורים אלו נדפסו בחידושי צל"ח עמ"ס חולין ופסחים, אך בבדיקה מהירה גילינו כי יש כאן הרבה מהאומר הבא מן החדש, חלקם דברים חדשים שלא הודפסו שם וחלקם עם תוספת מרובה על העיקר, או בסגנון ונוסח שונה.

העתקתי מתוך הכת"י עם הוספות קלות בלא לשנות מאומה מהרצאת הדברים, הוספתי מ"מ וכמו"כ תיבות הנראות חסרות מפאת קושי הקריאה (הכת"י קרוע בשולי הדפים, וכן דיהוי הדיו שנוצר במרוצת השנים).

נערך והוכן לדפוס לכבוד שמחת הכלולות בבית ידיד נפשי ספרא רבה ה"ה הרב הגאון רבי אליעזר דן רלב"ג שליט"א וב"ב, בבוא בנו החתן המופלג שיחי' בברית הנישואין עב"ג הכלה תחי' נו"נ לרבינו בעל הנודע ביהודה זי"ע, יה"ר שזכות רבינו תעמוד להם לעד בבניין עדי עד ובדורות ישרים מבורכים.

מאחל

אליהו סנדומירסקי

עיה"ק ירושלים ת"ו

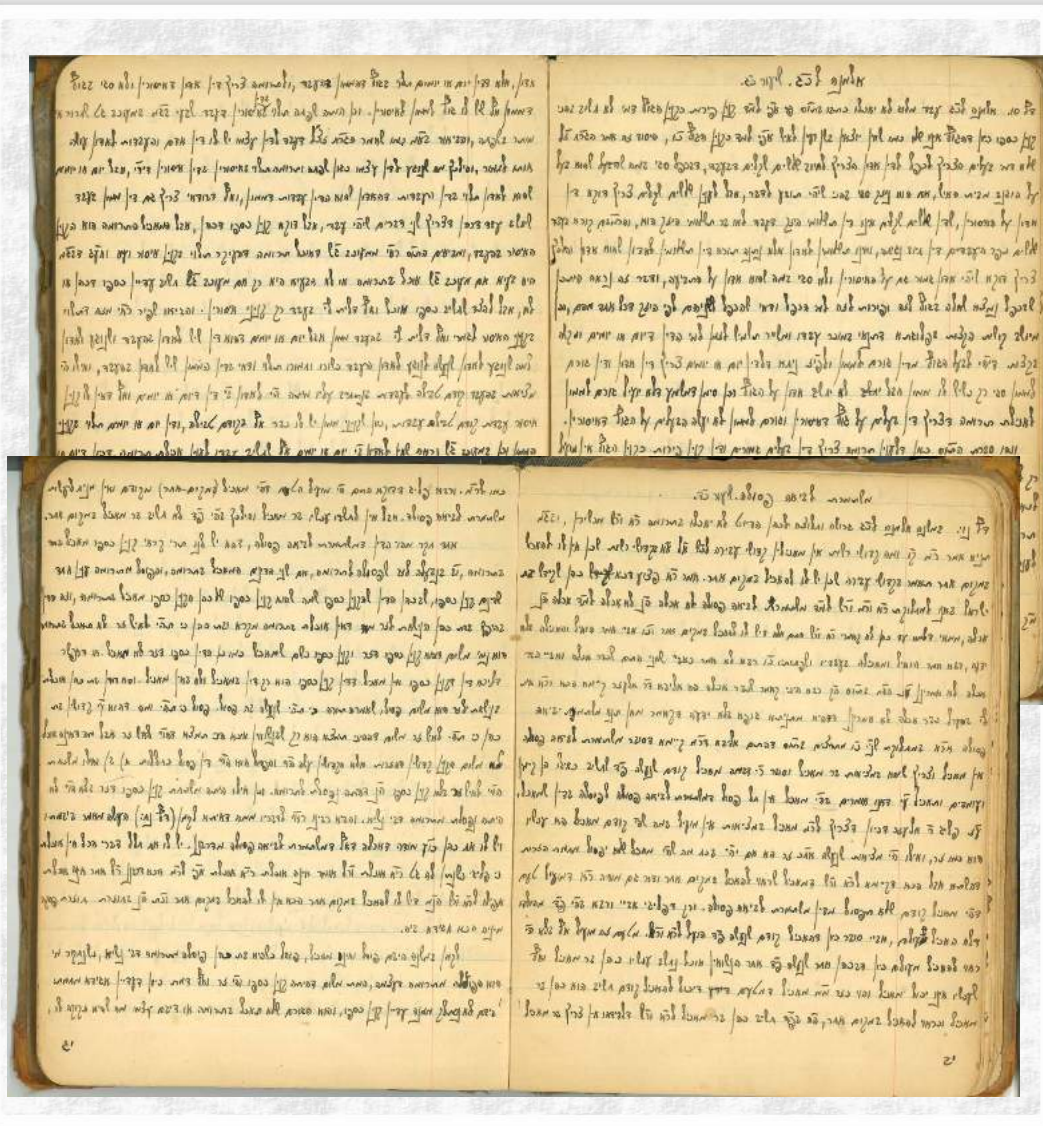
חידושי מס' חולין

ב"ה חידושי הלכה ותו' מה ששמעתי מהגאון מופת הדור מהור"ר יחזקאל לאנדא אב"ד ור"מ דק"ק פראג הבירה יע"א זמן קיץ תקב"ז פ"ק הק' אנשילן מיינבערנהיים

דף י"ד (ע"א)

במשנה השוחט בשבת ובי"ה כו'. ולהרב נ"ל קשה למה באמת במזיד מקשים כל המפרשים אי איירי בשוגג מאי קמ"ל פשיטא דשחיטתו כשרה, דא"ל דקמ"ל דומיא די"כ דאסור בו ביום דזה אינו ענין לכאן אלא אגב גררא, אבל אי איירי במזיד יש לומר דקמ"ל דלא הוה מומר בפעם אחד כמ"ש תו' (שם) בד"ה השוחט כו'.

וכשר אפי' בפעם אחד, הא קי"ל כרבא נגד אביי דאמר כל מידי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, ואפי' על שוגג נמי קשה דהא עכ"פ המעשה הי' באיסור. ונראה לרב דאיתא בש"ך על ש"ע ח"מ סימן ר"ח (ס"ק ב') דמחלק היכא אמרינן

כת"י שיעורי רבי ברוך בער לייבאוויץ זצ"ל

רַבִּי בְרוּךְ בַּעַר לִיבְאוֹוִיץ זצ"ל רֹאשׁ ישיבת קַמְנִיץ - בַּעַל בְּרַכַּת שְׁמוּאֵל

הֵנֵנוּ מִפְרָסְמִים כָּאֵן לְרֹאשׁוֹנָה לְשִׁמְחַת לֵב עוֹלָם הַתּוֹרָה, שְׁנֵי שִׁיעוּרִים מִן הַחֹדֶשׁ מִרְבִּי בְרוּךְ בַּעַר זצ"ל בְּמִסְכַּת יְבָמוֹת. הַשִּׁיעוּרִים נִמְסְרוּ לָנוּ ע"י נִינוּ הָרֵב בְרוּךְ בַּעַר גְּרַאזְאוֹוִסְקִי שְׁלִיט"א מִתּוֹךְ מַחְבֵּרֶת שֶׁהִגִּיעַ לִידוֹ מֵאֶחָד מִתְלָמִידֵי קַמְנִיץ. אִמְנָם כִּבֵּר נִתְפָּרְסְמוּ לִפְנֵי כְּשִׁלּוּשִׁים שָׁנָה עַל יְדוֹ גַּם מִן הַכְּתוּב כָּאֵן בַּחֲדוּשֵׁי וְשִׁיעוּרֵי ר' בְרוּךְ בַּעַר שֶׁהוּלָל, אֲבָל יֵשׁ כָּאֵן מִן הַחֹדֶשׁ שֶׁאִפְשָׁר לְהוֹסִיף עַל הִישָׁן, הֵן בְּסִגְנוֹן וְהִרְצָאֵת הַדְּבָרִים, בְּהִרְחָבֵן וּבִנְקוּדוֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁהִצִּיעַ בַּהֲשִׁיעוּר, וְאִף יִתְכַּן מִתְקוּפָה שׁוֹנָה מֵהֶנְדֶּפֶס בַּחוּ"שׁ רַב"ב.

הֵנֵנוּ לְצִיֵּן מוֹה שֶׁכְּתַב הַג"ר רַאבוֹבֵן גְּרַאזְאוֹוִסְקִי זצ"ל בְּהַקְדַּמַּת סְפָרֵי בְרַכַּת שְׁמוּאֵל "זְכוֹר לְטוֹב בֶּן אַחִיו וְתִלְמִידוֹ הַמּוֹבֵהֵק שֶׁל אֲדָמוֹר שֶׁמִּשְׁמֵשׁ לָא זֶה יְדוֹ מִתּוֹךְ יְדוֹ הָרֵב הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל ר' חַיִּים שְׁלוֹם לִיבְאוֹוִיץ זצ"ל שֶׁסִּידֵר יָעַ וְהוֹצִיא לְאוֹר בְּמִס"נ כָּל סְפָרֵי רַבְּנוּ הַגֵּה"ק שֶׁאֲלַמְּלָא הוּא לֹא הִיָּתָה נִיתַנְתָּ לְתוֹרַת רַבְּנוּ מוֹצָא". הָרִי הוּא מוֹ"ח שֶׁל מַחֲוֹתֵנּוּ מוֹ"ר הַגָּאוֹן רַבִּי שְׁמַחָה יַעֲקֹב הַלּוֹי לֹאנְדָא שְׁלִיט"א. חֲמִי הַנ"ל רַבִּי חַיִּים שְׁלוֹם לִיבְאוֹוִיץ הִיָּה מְגִדּוּלֵי תִלְמִידֵי יְשִׁיבַת קַמְנִיץ, וְשִׁמְשׁ כֶּרֶב דְּקָהֵל 'אַחִי יוֹסֵף תִּלְמוּד תּוֹרָה' בְּבִרוֹקְלִין. הוּא הִיָּה בֶּנוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן רַבִּי יִשְׂרָאֵל לִיבְאוֹוִיץ זצ"ל, אַחִיו שֶׁל הַבַּעַל בְּרַכַּת שְׁמוּאֵל. רַבִּי חַיִּים שְׁלוֹם זצ"ל נִלְבַּ"ע י"ז תִּשְׁרִי א' דַּחוּהֶמ"ס תִּשְׁכ"ט. זְכוּת הַפְּצַת תּוֹרַת דּוּדוֹ וְרַבּוֹ הַמּוֹבֵהֵק רַבִּי בְרוּךְ בַּעַר זצ"ל יַעֲמוּד לְצִאצְאָיו לְבָנוֹת בֵּית נֶאֱמָן בְּיִשְׂרָאֵל לְשֵׁם וּלְתַפְאֶרֶת הַמִּשְׁפָּחוֹת בַּעַז"ה.

אַלְמָנָה לְב"ג - שִׁיעוּר בֶּג

תּוֹרָה דִּין תְּשִׁלוּמִין לְאֶדוֹן כִּיּוֹן שֶׁהוּא אֶדוֹן, וְהַלֵּכֶךְ צָרִיךְ דּוֹקָא שִׁיָּה' אֶדוֹן גְּמוּר גַּם עַל הָאִיסוּרִים וְלֹא סָגִי בְּמָה שֶׁהוּא אֶדוֹן עַל הַתְּבִיעָה. וְדַבֵּר זֶה נִרְאֶה הִיתְכֵּן שֶׁבְּכַפֵּל נִמְצָא שֶׁאֵלָה בְּגוֹף לִזָּה וּפִירוֹת לִזָּה לְמִי הַכֵּפֵל, הֵלָא וְדָאִי שֶׁהַכֵּפֵל הוּא לְשִׁנְיָהם לְפִי הַהִיזָק שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם.

וְעַפִּי"ז גַּם כֵּן מִיּוֹשֵׁב קוֹשִׁיַּת הַקְּצוֹת (ס' קפ"ו ס"ק ז') בְּפִלּוּגְתָא דְּתַנָּאִי (ב"ק צ.). בְּמוֹכֵר עֲבָדוֹ וּמִשְׁיֵיר תְּשִׁמִּישׁ לְזִמָּן לְמִי הַדִּין דְּיוֹם אוֹ יוֹמִים, וּמִקְשָׁה בְּקִצּוֹת דִּיהִי' לְבַעַל הַגּוֹף מִדִּין גּוֹרֵם לְמִמּוֹן. וְלִפִּי"ז נִיחָא דְּלִדִּין יוֹם אוֹ יוֹמִים צָרִיךְ דִּין אֶדוֹן וְדִין גּוֹרֵם לְמִמּוֹן סָגִי רַק כְּשִׁישׁ לוֹ מִמּוֹן אֲבָל לֹא יַחֲשַׁב אֶדוֹן עַל הַגּוֹף, וְכֵן סִימָן דְּמִשְׁמַע דְּלֹא יוֹעִיל גּוֹרֵם לְמִמּוֹן לְאַכִּילַת תְּרוּמָה דְּצָרִיךְ דִּין בַּעֲלִים עַל גּוֹף

דָּף סו. אַלְמָנָה לְב"ג, עֲבָדֵי מְלוּג לֹא יֵאָכְלוּ. כְּתַבּוּ בְּתוֹס' (ד"ה אַלְמָנָה) פִּי' אִפִּי' לְמ"ד (גִּיטִין מו:): קִנְיִן פִּירוֹת כְּקִנְיִן הַגּוֹף דְּמִי, לֹא חֲשִׁיב בְּהַכִּי קִנְיִן כִּסְפוֹ כִּיּוֹן שֶׁאִין הַגּוֹף שְׁלוֹ כְּמוֹ שֶׁאִין יוֹצֵאִין בְּשָׁן וְעֵין לְאִישׁ אִפִּי' לְמ"ד קִנְיִן פִּירוֹת כְּקִנְיִן הַגּוֹף כו'. הִיסוּד זֶה אִמֵּר הַגְּר"ח ז"ל שֶׁלֹּא דְּמִי בַּעֲלִים הַצָּרִיךְ לְכַפֵּל לְדִין אֶדוֹן הַצָּרִיךְ לְחֹב שְׁלִשִׁים שְׁקָלִים דַּעֲבָד, מִשּׁוֹם דְּבְכַפֵּל סָגִי בְּמָה שֶׁהַבַּעַל שֶׁהוּא בַּעַל עַל ה"וּגְנָב מִבֵּית הָאִישׁ", אִם הוּא נִיזָק סָגִי בְּהַכִּי שִׁיָּה' תּוֹכַע לְדַבֵּר, אֲבָל לְעִנְיִן שְׁלִשִׁים שְׁקָלִים צָרִיךְ דּוֹקָא דִּין אֶדוֹן עַל הָאִיסוּרִים, מִפְּנֵי שְׁדִּין שְׁלִשִׁים שְׁקָלִים אֵינּוּ דִּין תְּשִׁלוּמֵי הִיזָק, דַּעֲבָד לֹא בְּרִ תְּשִׁלוּמֵי הִיזָק הוּא, וְהִרְמַב"ם (פ"א ה' נזִקֵי מִמּוֹן ה"א) קוֹרָא בַּעֲבָד שְׁלִשִׁים כֶּפֶר הַעֲבָדִים דִּין חִיּוֹב נִגִּיחָה, וְאֵינּוּ תְּשִׁלוּמִין לְאֶדוֹן אֲלֹא נִתְּנָה